

HELIKON

IRODALMI FOLYÓIRAT

MEGJELENIK KÉTSZER EGY HÓNAPBAN KOLOZSVÁRON
XXIV. ÉVFOLYAM 2013. 11. (625.) SZÁM — JUNIUS 10.

ára 2 lej

A tavasz játéka

Lapszámunk 1., 4., 5., 6., 13., 14. és 16. oldalán Csillag István Weöres Sándor-versillusztációi.

- **Xantus Boróka interjúja**
Nyáry Krisztiánnal
- **Prózaírók Weöres Sándorról:**
Láng Zsolt, Márton Evelin, Molnár Vilmos, Szántai János, Vida Gábor
- **Papp Attila Zsolt:**
Mario Vargas Llosa Kolozsváron
- **A NAGY KILOMETRIK**

SELYEM ZSUZSA

A sündisznó

Volt idő, amikor a legokosabbnak tartott ember azt mondta, hogy a költőket ki kell tiltani az Államból. Azt mondta ez az akkori legokosabb ember, hogy azért kell kitiltani a költőket, mert nem értenek semmihez, és mert isteni révületben alkotnak. Mindenki ettől a legokosabb embertől akart tanulni, mert amellet, hogy a költőket kitiltatta volna az Államból, és amellet, hogy tényleg az egyik legokosabb ember volt, ő írta a szerelemről a legszebb és a legköltőibb beszélgetést.

A legokosabbnak tartott ember egyik tanítványa azt mondta, hogy a költő jobban ismeri a valóságot, mint a történelem. A tanítvány, aki maga is sok évszázadon át a legokosabb embernek számított, azt mondta, azért lehet a költészet révén jobban ismerni a valóságot, mert a mindenkire érvényessel foglalkozik, szemben például a történelemmel, ahol, tudjuk, ahogy esik, úgy puffan.

A költők maguk persze nem föltétlenül jártak jól azzal, hogy kiderült róluk, ismerik a valóságot; ha az emberek történetesen zsarnokot választottak uralkodónak, ez vígan odahatott, hogy a valóságot ismerő költőt száműzzék, cenzúrázzák, betiltsák, börtönbe vessék. Minél inkább ismerte a költő a valóságot, annál inkább száműzték. És annál inkább díjazták az udvari költőket, akik arról zengedeztek csengő-bongó rímekben ünnepi hangvételű verseket, hogy milyen igazságos a zsarnok, milyen jól él az éhez, milyen szépen nő a fű a csataterén.

A költő nem isten, nem bálvány, nem szupersztár, nem celebritás, ma különösen nem. És ez jó, mert ha például celeb lenne, muszáj lenne nap mint nap unalmas butaságokat zúdítania a fejünkre, egyébként a menedzsere azzal székírozna, hogy csökken a nézettsége.

A költő lehet olyan, mint bármelyikünk, mi pedig nem vagyunk egyformák. A költő lehet önmaga, és meg tud győzni engem és téged, hogy én magam, te magad legyél. Tudja, vagy ha nem is tudja: érzi, érzékeli és érzékelteti, hogy mind többek vagyunk, mint amit kinézünk magunkból. Nem oktat ki, nem kényszerít, nem szégyenít meg – a költő kinézi belőlünk a végtelent.

Azért lehet érvényes a verse, mert nem hatalmaskodik, ismeri és szereti anyagát, a nyelvet annyira, hogy a végtelen világot megmutassa, akár a reggeli tojásrántottában is.

Volt idő, amikor a költészet szimbolikus állata a hamvaiból föltámadó fönixmadár volt. Madár, mert fennen szárnyal, és feltámadó, mert valami olyasmiről van szó, amit nem ésszel kell megtapasztalni. Igen: szép ez a fönixmadár, mindannyian kedveljük, van ilyen nevű tévécsatorna, pizzeria, autótuning-szalón, wellness-központ. A költészetnek esze ágában sincs ezekkel versenyezni. Más szimbolikus állatba búj. Mi lehet ez a költői állat ma? Képzeltetek el egy forgalmas autópályát. Azon kel át a költészet, nem fölötte röpül, s nem alatta kúszik, hanem rendesen, gyalogosan lépeget a maga lábacskaival. Sokkal kisebb, mint a száguldozó autók. „Nem fennkölt, nem testetlen, talán inkább angyalféle, egy darabig.” (Jacques Derrida) Nem tudjuk, hogy átjut-e a költészet az autópályán, de azt igen, hogy rajta múlik a végtelenségünk.

*Elhangzott 2013. május 7-én a nagyváradi Ady Endre Elméleti Líceumban, az Apáczai Csere János Magyar Nyelv, Irodalom és Kultúra Nemzetközi Tantárgyverseny megnyitóján.

**OLVASÓINK
FIGYELMÉBE!**

Folyóiratunkra a szerkesztőségben is elő lehet fizetni 10 és 14 óra között.
Kolozsvári előfizetőinknek díjtalanul kézbesítjük a HELIKONT.

Interjú Nyáry Krisztiánnal

Ami a tankönyvekből kimaradt

– Jó néhány olyan könyv jelent meg az elmúlt években – és korábban is –, amely betekintést nyújt a magyar irodalom ikonikus figuráinak magánéletébe (pl. a Szerelmes magyar írók sorozat, részben a Hatvany Lajos által szerkesztett Beszélő tájak és házak. A magyar irodalom emlékhelyei). Az Ön Így szerettek ők című könyvéhez fogható érdeklődést viszont egyik sem tudott kiváltani. Mivel magyarázható az Ön kezdeményezésének sikeressége?

– Talán mert a Facebookon indult. Nem az olvasóknak kellett maguktól rábukkanni a történetekre egy könyvesboltban, hanem elébük jött azon a felületen, ahová amúgy is benéznek reggelente. Az irodalomtörténeti polcot a boltban csak az böngészi, aki pontosan tudja, hogy erre kíváncsi. A Facebookon pedig szembe jön egy érdekes archív kép, amit a barátaink osztottak meg. Aki rákattint, az többnyire rá is szán 3-4 percet a kísérő szöveg elolvasására, és lehet, csak ekkor jön rá, hogy őt voltaképpen érdeklik az efféle históriák. Ha nem lett volna a Facebook, a könyvemet sem vásárolták volna meg ennyien. És persze ki sem adták volna.

– A szerelmi történetek forrásai vegyesek: elsődleges forrásként az internetes kereséssel elérhető anyagokat nevezi meg, ezenkívül önéletrajzi írásokat is kivonatol, és a kötet végén elismert kutatók munkáit is feltünteti. Ez a változó minőségű forráshasználat mennyire befolyásolja a történetek hitelességét, elkerülhetők-e ilyen módon a tárgyi tévedések?

– Az interneten egyre több minden elérhető. Ma már nem kell beugrani a könyvtárba ahhoz, hogy megkeressünk egy cikket az Irodalomtörténet folyóirat 1962-es évfolyamában, mert letölthető két kattintással. De ez csak

technológiai kérdés, a források maguk ugyanazok. Csak olyan történetet írok le, amelyet valaki más monográfiában vagy szócikkben már feltárt, esetleg maga a szerző nyilvánosságra hozott, mondjuk napló, levelezés, memoár vagy interjú formájában. A közös bennük az, hogy a széles közönséghez egyik sem jutott el, megmaradtak az irodalomtudomány vastag várfalain belül. Én csak annyit teszek, hogy kitárom a várkaput, és megmutatom sokaknak, hogy az írók élete sokkal érdekesebb, mint a tankönyvi életrajzok. És persze soha nem lehetünk benne biztosak, hogy minden történet 100%-ig igaz, hiszen az ember egy magánlevélben is füllenthet, egy visszaemlékezésben is megszépítheti a valóságot, sőt, még a titkos naplójában is becsaphatja önmagát. De ez így van minden történeti forrás esetében.

– Az olyan esetekben, amikor az érintettek közül valamelyik fél még él (pl. Gyarmati Fanni), ez mennyire határozza meg az információk közzétételét? Beszél-e velük, illetve a leszármazottakkal, a történetek publikálásánál szükséges-e a beleegyezésük?

– Mivel már publikált, tehát nyilvános történeteket írok le, erre nincs szükség. Ráadásul szinte soha nem írok le olyan történetet, amelynek élnek a szereplői. Gyarmati Fanni kivétel. Tartottam is tőle, hogyan fogadja majd, hogy megírtam Radnóti és Beck Judit szerelmi viszonyának történetét. Ezt a költő életrajzírója, Ferencz Győző tárta fel először, de csak egy szűk szakmai nyilvánosság értesült róla, nagyjából azok, akik monográfiákat olvasnak. Általam pedig ennél sokkal több emberhez jutott el, még újságcikkek is születtek belőle, tehát ez valóban nem volt közkeletű. Pedig nemcsak az életrajz, hanem

az életmű szempontjából is fontos történet ez, hiszen Radnóti verseket írt kedveséhez, például a Harmadik eclogát, a kapcsolat lezárása után pedig gyönyörű bocsánatkérő verset írt a feleségének, az Október végi hexameterket. Fifi néninek egyébként felolvasták az írásomat. Onnan sejtem, hogy nem volt kifogása ellene, hogy az én könyvemet küldte ajándékba Juhász Ferenc költőnek.

– Az Így szerettek ők előszavában olvashatjuk, hogy igyekszik a sematikus, sokszor a kultusznak köszönhetően torzított írói életrajzokon túllépni. Mégis van néhány elhallgatott, csak félig-meddig elmesélt szerelmi története (Móricz, Szabó Magda)...

– Az én rövid írásaimba csak egy-egy életrajzi szál fér bele, szinte minden szerzőről lehetne még sokkal többet írni. Szabó Magdánál a Szobotka-szerelmek kezdetei izgattak, a későbbi dolgok leírása ezt szétfejtette volna. Móricz szerelmi életéről pedig könyvet lehetne írni, nyilván fognak is. A naplói most jelennek meg sorban. Azokban sokkal több titok van, mint amennyit én egy rövid szövegbe belesűrítettem. (Nem is beszélve a szexről, amiről én nem írtam.) Kiderült, hogy igazi szerelem-vadász volt, akinek egyszerre akár két-három nővel is volt kapcsolata. De ez is több, mint magánéleti érdekesség. A tőlük kapott leveleket, és az általa hozzájuk írtakat egyaránt irodalmi nyersanyagnak tekintette, és néha szó szerint átemelte a regényeibe. Szerintem nem hogy nem ártott Móricznak mint írónak, hogy új meg-

Nyáry Krisztián

Néhány évig költészettörténetet tanított a pécsi egyetemen, majd a 90-es évek közepén otthagyta a katedrát, azóta kommunikációs tanácsadóként dolgozik. Vezetett pr-ügynökséget és közvélemény-kutató intézetet, volt állami szervezet kommunikációs igazgatója, de a hobbija az irodalomtörténet maradt. 2012 elején barátai szórakoztatására kezdte publikálni a Facebookon magyar írók és művészek szerelmi életéről szóló képes etűdjait, amivel néhány hónap alatt nagy népszerűségegre tett szert. A barátoknak szánt bejegyzésekből mára több mint tizenötezer olvasót vonzó kulturális ismeretterjesztő sorozat lett. Ezekből a bejegyzésekből válogatott össze egy kötetre valót a Corvina kiadónál megjelent Így szerettek ők című magyar irodalmi szerelmeskönyvébe.

világításba került az élete, hanem egyenesen használt. Nem dőlt le semmilyen szobor. A bölcsészkarokon épenséggel a naplónak köszönhetően kezdődött egy új Móricz-kultusz.

– *A vállalkozás a Facebook virtuális teréből indult, majd irodalmi szerelmeskönyvvé nőtte ki magát. A közegváltással a rövid bejegyzések hosszabb terjedelmű történetekké váltak, ugyanakkor jóval több íróról/költőről olvashattunk az online felületen. Milyen céljai voltak a könyvkiadással?*

– Ugyanaz, mint a Facebook-bejegyzésekkel: a szórakoztatás. Egy könyv kicsit másféle szerkesztést kíván, és máshogy, máskor olvassuk, mint az internetes posztokat. A közönsége sem ugyanaz, bár vannak átfedések. Ma már nem a Facebook toborozza az olvasókat a könyveknek, hanem fordítva. Sokan megkapták a könyvet karácsonyra, és elkezdték követni az írásokat az interneten is. Tudok olyan 80 éves emberről, aki emiatt kezdett facebookozni.

– *Gyűjteményébe olyan írókat is bevalogatott, akik kevésbé ismertek a nagyközönség számára (Sárközi György, Lesznai Anna). Tudatos kánonbővítési szándék volt mögötte, vagy magánéletük érdekes mozzanatai miatt kerültek be?*

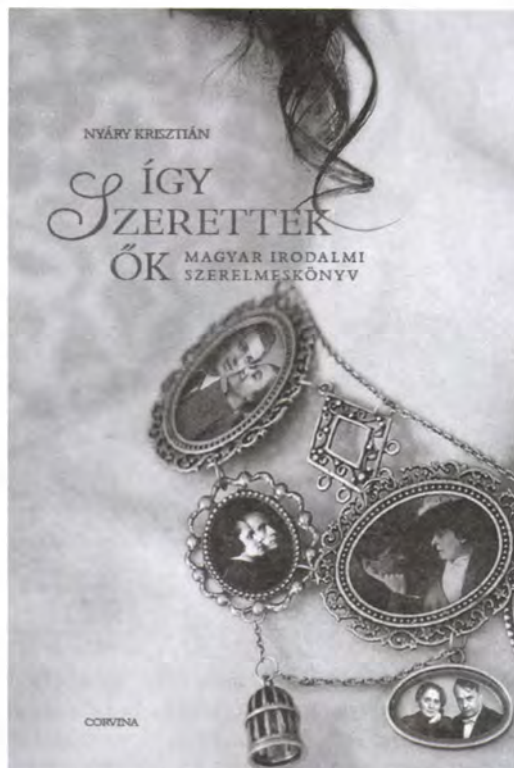
– Olyan írókról írok, akik fontosak számomra, vagy legalább érdekesek. A könyvbe persze elsősorban olyan szerzőket válogattam, akik ismertebbek, mert miattuk kíváncsiak a történetekre az olvasók. De törekedtem rá, hogy néhány ma mellőzött, de izgalmas szerzőre is felhívjam a figyelmet. Hátha az életük kedvet csinál a műveikhez. Hogy a Helikonba való példát mondjak: Kemény Jánosnak anyyira szép és felemelő életrajza van, hogy ezen keresztül biztos jobban rá lehet irányítani a figyelmet a műveire, vagy akár a Helikon-kör születésére, fontosságára.

– *Az életrajzok mellett fikciós szövegeket is közöl: verseket, regény- és színdarabrészteket, amelyekről azt állítja, hogy azokat egy adott helyzet, személy ihlette, bizonyos esetekben az irodalmi művek szereplőit és a valóságban élt, az író környezetéhez tartozó személyeket megfelelteti egymásnak. Úgy tűnik, mintha kizárólag az életrajzi olvasat mellett tenné le a voksát...*

– Nem állítok ilyesmit. Egy jó szöveg akkor is működik, ha semmit sem tudunk a szerzőjéről. Egy versnek

például sok tulajdonsága van, amelyek alapján értelmezni tudjuk. Van neki rímképlete, ritmusa, költői képei, nyelve, van egy kulturális közeg, amelyben értelmezhető – és van neki szerzője is. Ha erről nem veszünk tudomást, attól még jó vers marad, de megfosztjuk magunkat az értelmezés számos lehetőségétől. A huszonhatodik év megértéséhez például sokat hozzátesz, ha tudjuk, hogy Szabó Lőrinc az öngyilkossá lett szeretőjéhez írta. Enélkül legalábbis szegényesebb az értelmezés. Ha pedig fontos, ki a szerző, akkor miért ne tudhatnánk meg minél többet az életéről, a vers keletkezési körülményeiről is?

– *A sok írófeleség, szerető, múzsa mellett kevés olyan nőről olvashatunk, akik szellemi partnerek, alkotótársak is voltak. Miért vannak ilyen kevesen?*

– Alkotótárs mint olyan, általában nem nagyon van, az írás magányos mesterség. Az alkotást intellektuálisan befolyásoló szellemi partner annál több, Szendrey Júliától Móricz Holics Jankáján át Török Sophie-ig vagy Gyarmati Fanniig számos példa van rá az általam leírt történetekben is. Női szerző azonban arányaiban ma is kevés van, nyolcvan éve még kevesebb volt, százötven éve pedig szinte nem is létezett. Történelmi, szociológiai és kanonizációs oka egyaránt van ennek. Izgalmasabb lenne az irodalmunk, ha nem így lenne, de ettől még tény.

– *Az idei Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon az Ön könyve nyerte el a Budai Díjat, amelyet magyar tanárok szavaztak meg. Ön szerint hogyan hasznosíthatóak a Facebook-*

bejegyzései vagy a könyve egy középiskolai irodalomórán?

– Legfeljebb kedvcsinálóként. Egy magánéleti történet felkeltheti az érdeklődést az adott szerző iránt. A posztokra adott reakciókból, tanárok és könyvtárosok visszajelzéseiből azt látom, hogy nagyjából ez történik. Volt, akinek megtetszett, amit Tersánszkyról írtam, és életében először még aznap elolvasott egy Tersánszky-novellát. Ma már a kedvenc írója. Sőt, a dolog nálam is működik. Az életrajza, a sírig tartó szerelmi története miatt fordultam Benedek Elek felé, akit felnőtteknek író szerzőként nem ismertem. Kiderült, hogy a regényei is jók, de a publicisztikája csak Adyéhoz mérhető. Nagy ajándék, hogy rábukkantam.

– *Az Így szerettek ők nagy közönségikert aratott, de milyen visszajelzéseket kapott a szakmától: irodalomtörténészekről, kritikusoktól?*

– Kétféle szakmai reakció létezik. Van, aki üdvözlí az írásaim olvasásnépszerűsítő funkcióját, mások aggodnak, hogy elterelem a figyelmet a lényegről, a művekről. E kritikusaim szerint bulvárt csinálók az irodalomból, hiszen Ady és Léda izgalmas szerelmi történetének megismerésétől még senki nem kezd el Ady-verseket olvasni. Lehet, hogy van olyan olvasó, akinél ez így működik, de a visszajelzésekből pont az ellenkezőjét látom. Van kritika, amelyik azt taglalja, hogy ez itt 40 közismert történet, nincs benne semmi új. Ez részben igaz. Filológiai értelemben tényleg nincs bennük új, ám messze nem közismertek. A sztorik nagy része eddig az akadémiai irodalomtudomány művelői és fogyasztói számára volt közelebb. Ez optimista becsléssel is legfeljebb két-három ezer ember. A többieknek pedig a kultusztól átháttott iskolai életrajzok jutottak.

– *Egy alkalommal úgy nyilatkozott, lesz még folytatása a szerelmes könyvnek. Milyen lesz a második kötet? Kortársak szerelmi történeteivel is fogunk találkozni?*

– Kortársakról nem írok, a legújabb történetek is véget érnek a múlt század 70-es éveiben. A ma élők érzékenységét semmilyen módon nem akarom sérteni. A második kötetben is 19-20. századi írók és költők szerelmi történeteivel találkozhatunk majd, Csokonaitól Weöres Sándorig.

Prózaírók Weöres Sándorról

LÁNG ZSOLT

Dobjuk már el a verset!

Miért nem fordított Weöres Rilkét? „A fakuló tágas úrt betöltve / égi magány húzódik a földre, / a mezőket éppen csak súrolja, / van is, nincs is: ő a tiszta «volna».” A *Rongyszőnyeg* 159. darabja, ugye, mennyire emlékeztet Rilke *Magányára*! („Die Einsamkeit ist wie ein Regen. / Sie steigt vom Meer den Abenden entgegen – stb.”) Sőt, ha a Weöres-verset tovább idézném, akár a *Duinói elégiák* is szóba kerülhetnének...

nyos képeskönyvvé retusálni? Miért versel?

Tandori úgy fordítja Rilkét, hogy felszámolja ezt az igényt. Eléri, hogy félrerakjuk meglévő értelmünket. Új Elégia-fordításait tartalmazó kötete (*Rilke és angyalai. Önéletírás égiekkel. Műfordítások, rajzolások, hódolások és vallomások 1959–2009. Kortárs Kiadó, Budapest, 2009*) a költészet egészére új szögből veti a fényt. A *versben egyetlen szó sem a köznapi szó*. Tandori szétírja a merev alakzatokat, a stabil megértést, a bekattanásokat. Nem engedi, hogy a koponya falára ragadt kép mozgassa a képletet. Nem engedi, hogy előzetes jelentés uraljon nyelvi rendet. Nem engedi, hogy a megértés egoizmusa minden szép-

bi nemesnagyság sorát („Mind iszonyúak az angyalok”) emígyen: „Mind iszonyú, ami angyal.”

Weöres *Rongyszőnyege* a verseket a versformából kivonja. Úgy tesz, akár csak Bach *Jólhangolt zongorája*, amely minden hangra és félhangra megszólaltat egy-egy fűgát és prelúdiumot, ami által a hangokat kiszabadítja a hangformából. Nem véletlen a hang-párhuzam. Weöres hangtana a hamisan megélt idő helyett új időt tesz érzékelhetővé.

Nem folytatom, mert már rég túlcseréltam a leütések kétezres poharán.

De hogy a „Prózaírók Weöresről”-alcímű szerkesztői felkérést mivel tudom beteljesíteni?

Mi a próza? A hamisan kialakított idő helyett más időt teremteni.

Miért írnék olyan prózát, amely fél saját jövőjétől?

MÁRTON EVELIN

Képek a lélek állapotáról

Nem vagyok jó versolvasó. A szöveg ritkán marad meg az emlékezetemben, amely amúgy is átírja a sorokat, számaltanszor megjártam már, hogy idéztem valamit valakitől, és kiderült, hogy csak részben eredeti a szöveg, a többit én magam költöttem. De a szöveg ellenében örökre megmaradnak azok az érzések, amelyek olvasás közben tekeregtek át a lelkemen. És a dallam.

Mindig csodáltam a költőket, azt hiszem, ezzel így is maradok. Azt gondolom, hogy minden íróban ott lakik egy költő. Aki vagy túl félénk, túl erőszakos, talán suta, vagy egyenesen túl merész. Bent ül és csendben figyel. Kijönni nem mer, de aztán hosszú sorokba bonyolódva lebontja a költő képeit. Ezt hívják jobb híján prózának. Vajmi keveset tudok a versírás műhelytitkairól, egyáltalán a műhelytitkokról. De úgy gondolom, minden, amit tudásnak nevezünk, az csak mankója a tehetségnek. A tehetségnek pedig mindenekelőtt ritmusa van, s ebből a ritmusból születhet az a dallam, amit versnek nevezünk, de a szavak zenéjének is nevezhetnénk.

Említettem, hogy csodálom a költőket. Mondhatnám, hogy ennek számos oka van, sorolhatnám a komplikált megfigyeléseket, hogy: miért? A válasz ennél egyszerűbb: egyrészt az ősember rácsodálkozása a muzsikára, ez munkál bennem. Aztán lenyűgöz az is, ahogyan képesek a lélek állapotait oly képekbe sűríteni, amelyek azonnal ütnek, s melyek elkészítésére soha egyetlen fotóművész sem lesz képes.

Weöres Sándor a kedvenceim közé tartozik, habár nagyképűen hangzik ez a kijelentés, kevés verséből tudnék idézni, most hirtelen ez jutott eszembe: *Mit málló kőre nem bízol: / mintázd meg levegő-*

Filigránok: Önkarikatúra

Weöres tudta volna Rilkét fordítani... „A szó kergeti jelentését”, mondja az egyik *Aforizma*. Rilke költészetének alapmozdulata külső és belső, alaktani és fogalmi, konkrét és elvont jelentés összevonása. És valamiféle fordított emphazisz, amiben a leírás teremt leírtat. Weöresnél dettó: költői világa a világ költői formája...

Mióta Tandori Dezső új Elégia-fordításait olvastam, azóta nem szeretem a nyugatos és posztnyugatos költők fordításait. Nem szeretem a „játékos” Rilkéket. Az alliterálókat. Pláne a csilingelőket. A spekulációt. Nem értem, Nemes Nagy Ágnesnek miért kellett felugrania, hogy megpuszítja Kányádit, aki megmutatta neki Magány-fordítását, aminek első sorában ő a német esőt (Regen) magyarul is megszólaltatta: „A magány olyan, mint a régen / készülődés, alkony ellenében...” Kényszer van abban, hogy valami bekattanjon – ha bekattan, akkor a helyén van! (De minek a helyén?) Miért akarja „megoldani” a Rilke-verset magyar fordítója? Miért igyekszik a vers képtelenségét olvasmá-

séget szétkamikazézzon. A megértést semmivé teszi, pontosabban, behelyezi a Semmibe. A *Semmi értése* — ez a költészet, ahogy egy elképzelt Heidegger mondatban áll.

Weöres egész költészetére érvényes az átfordulás a Nyitott felé, a zárt Forma felől. Illetve ez így még a régi, a *Negyedik elégia* Rónay-féle fordításában volt („a cse-csemőt / megfordítjuk, hogy váltig csak a formát / lássa – nem a Nyitottat”), mert az új Tandoriban megcserélődik az alany és az irányhatározó, és nem a Forma lesz a vissza, hanem maga a Vissza a forma: „alakzat csupán a vissza legyen neki, tárt ne”. Ami a Szép Rilkénél, ugyanaz Weöresnél is: kilépés a zártból. Mert a szépség kiragad önmagunkból. Rilkénél igazából nem az Angyaltól való iszonyodás a lényeg, hanem a félelem, amely világunk határán falat húz. A félelem a más-tól, a kilépéstől; „...a Szép nem más, mint az iszonyu kezdete”, így Nemes Nagy, holt valójában a szépben a kezdet iszonya van! Maga a kezdet szörnyű. A kiragadás, abból, amiben vagyok. Tandori új Rilke-fordításában megváltoztatja saját koráb-

*ból. / Van néha olyan pillanat / mely ki-
lóg az időből. (Örök pillanat)*

Talán az az oka ennek a vonzalomnak, hogy az énem, a valódi, mondhatnám „rejtett” az ő ritmusára is rezonál, de vagyok így sok más költővel, például e sorok írójával is: *...de nem kell mindent tudni, haragudtunk sokat / és gyávák voltunk hányszor, egymást használva ki, / és ritkán elég bátrak a néhány dologért, / amit közösnek hívunk... (Ecsed utca, búcsú.)*

MOLNÁR VILMOS

Majmok, malacok, felhők

Weöres Sándor versei számomra azt a csodát jelentik, hogy milyen könnyedén lehet kimondani súlyos dolgokat. Mert valamiképpen akkor is fontos dolgokról szól, amikor látszólag öncélúan játszik a szavakkal. Talán ebben van a titok: az öncélúságban. De a legnemesebb fajta öncélúságban: a játékban. Ahogyan Isten játszik szépen, ámulatosan a világgal, úgy játszanak a költők, de csak a legnagyobbak, a szavakkal.

Nehéz kedvencet megneveznem Weöres versei közül, ott a kísértés, hogy mindig azt mondjam annak, amelyiket épp utoljára olvastam tőle. Azért mégis van egy, amelyiket – talán kajánsága miatt – kiváltképp kedvelek. Mielőtt megnevezném, kis kitérőt teszek. Öt-nyolc osztályos iskolásként irodalomtanárunknak

Csiribiri

a magyar nyelvtan nemcsak tantárgya, hanem vesszőparipája is volt. Még ha egy-egy író, költő kapcsán vétett is a nebuló, csak-csak elnézte, többnyire sajátos humorával pirított rá. De ha a nyelvtan-

ba sült bele a szerencsétlen, akkor jaj volt neki, a tanár úr egészen kikelt magából, előbb lassan feltúrázta magát, egyre súlyosabb, válogatott és míves sértésekkel illette a tettest, ami végül mindig abbaa tetőzött és ért véget, hogy vörösre vált arccal azt ordította: te Istentől elrugaszkodott gibraltári berber bakmajom! Ez ma esetleg mulatságosnak tűnhet, de biztosíthatok mindenkit, hogy akkor vérfa-gyasztoán hatott és mukkanni sem mertünk, nehogy derülni. Én meg mindig elgondolkoztam azon, hogy miért kell a társadalom elvetemültjeit (akik véteni mertek a nyelvtan ellen) majmokhoz hasonlítani? Később, amikor Weöres Sándor *Panóptikum* ciklusából a *Majomország* című verset olvastam, belenyugodtam, hogy mindig szegény majmok az elrettentő példák. Weöres ebben játékosan, humorosan, mindazonáltal amúgy istenigazából kiosztja az egész elvetemült emberi világot. Miközben szó sem esik emberekről, csak majmokról. És nem is holmi nyelvtani botlások okán kerül sor a dörgedelem-re.

Weöres Sándorra talán nem is szabadna prózában emlékezni, hanem csak versben. De akkor már úgy, ahogyan ő idézte meg Arany János szellemét a *Negyedik szimfónia* című költeményében. Amit, úgy hiszem, Arany is mély bólintással nyugtáz valahol a felhők felett. Ahol, úgy lehet, erősen játékosan telik az idő, amióta odafent ígéz szárnyakat a malacokra és röpteti őket Weöres Sándor.

SZÁNTAI JÁNOS
Verebokról,
dimenziókról,
tilusokról

Mászik a kés, a sógoré, az asztal lábán fölfelé. Amikor valahol Weöres Sándor neve, valamelyik verse, miegyebe a szemem elé kerül, egy hang szegődik a látványhoz, társul. A veréb. Amúgy utána küldődik. Kappan a szappan után. Csak épp, veréb. Régen, világgrigó koromban így képzelegetem: az ember, aki ezeket a verseket írta, valami nagy magasféle lehet, mély, zengő hangú. Merő giccs most így, a flashbacket nézve, de hát ezt láttam a korszak kovbojfilmjeiben is. Az erős, kemény, mindent járó hős magas, és mélyen zeng a hangja, a lövés előtt is. Mekkora néztem, amikor először megpillantottam az embert, ezt a Weöres Sándor nevűt a tévében, és beszélt. Volt benne valami visszavonhatatlanul madárszerű. Veréb, hát persze. A veréb, ellentétben a közhiedelemmel, nem angyal, se nem toportyánféreg. Madár. Hozzánk szegődött. Velünk él. Mégis, helyből távol. Nullából végtelen. Mert szárnyas. Nem csak síkba, van, azaz. Mint mi.

Holttestem rég elpízslott a földben, /
de betűim, úgy képzelem, élnek, / bár le-
het, hogy nyelvemet sem érted. Olvastam

valahol egy anekdotát Weöres Sándorról. Egy kritikus állítólag azt mondta, hogy Weöres verseiben sok a képzavar. Mire, szintén állítólag, a költő ezt üzenté: „Akinek nem tetszik a verseimben a képzavar, az ne nézze!” Annak a kritikusnak igaza volt. Mondom most, állítólag. A létező dimenziókat tekintve, az irodalom kétdimenziós. Van neki egy térbelije, amolyan vonalféle, ennek mentén balról jobbra halad, egy nulla ponttól egy vég(telen) pontig. Aztán van neki egy időbeli dimenziója. Jön-megy, telik-múlik, dagály-apály, így hozva valamiféle (idő) telenséget. Weöres Sándor irodalma kivétel. Ennek az irodalomnak megvan mind a négy dimenziója. És még néhányal több. Ha kell, hárommal. Ha kell, tizenkettővel. Ha kell, ezereggel. Kész

Japan táncjáték

kép(telenség). Nincs mit csodálkoznia azon, ha egy kritikus állítólag zavarokat vél felfedezni benne. Neki azok is vannak. Marhanagy entrópiafokot tapasztalt ott, ahol tulajdonképpen rend van. Balról jobbra: tányér a villa mellett, kés a tányér mellett, kanál a kés mellett. Csak épp nem mindig daktiluszokban. Hanem baktiluszosokban. Makktiluszosokban. Taktiluszosokban. Sakktiluszosokban. Nyaktiluszosokban. Pakktiluszosokban. Kaktiluszosokban. Lakktiluszosokban. Csekktiluszosokban. Seggtiluszosokban. Frakktiluszosokban. Álomban, vagy egy másik életemben megyek Weöres Sándorral egy ferde utcán, balról jobbra lejtőn. Nyári délután van, a nap ül a villanydróton, mint egy veréb. Aztán leülünk a járdaszélre. Weöres Sándor elvesz a cekkerből egy kis parizert (gyengébbek kedvéért, párizsit). Eszünk. És ő folytatja a sort. A tiluszokat. Rendbe' vagyunk.

>>>>> folytatás a 6. oldalon

>>>> folytatás az 5. oldalról

VIDA GÁBOR

A folyók nyelve

Amikor életemben másodszor is leültem elolvasni Weöres Sándor összes verseit, az egészet (*Egybegyűjtött írások*), még nem voltam egészen felnőtt, és már nem voltam gyermek. Régi rossz szokásom, kinőhetetlen, hogy néha úgy olvasok végig költői életművet, mintha regény volna, nem tudom letenni, abba hagyni, nem tudok visszalapozni, csemegezni. Azután csak ülök bambán, mint akin áthömpölygött egy nagy folyó. Weöresről az Amazonas jut eszembe, de lehetne a Gangesz is, egy vízfolyás, amelynek térben, időben nem látom a határait. Olyan ez a költészet, ez a költői életmű, amelyben nem csak lehetőségként van jelen a minden, a teljes, az egész, hanem ő maga az. A nyelv, amelynek mindig csak egy szigetén élhetek, amelyet hol felépít, hol pedig elmos vagy épp tovasodor a folyó, nem birtokom és nem tulajdonom.

Weörest olvasva a hömpölygést élem. A parti fák szegélyén vagy a láthatáron túl mindig a folyó van, amely nem csak valahonnan valahova ömlik, árad, kavarg, zubog, sodor, épít és rombol, hanem kezdede van, és vége, örökké tart, és önmagába tér vissza. A nyelv mérhetetlenül több, mint amit gondolni és mondani tudunk. A költészet mutatja meg igazán, hogy miféle vízfolyás a nyelv: őselem. Ha a költők nem adnának formát neki, talán nem is tudnánk, hogy van. Nem tudnánk, milyen, mekkora; nem tudnánk, hogy mivégre, hova; nem tudnánk, hogy a holt nyelvek sem halnak meg, valamilyen módon mindig újjászületnek, akár látjuk, akár nem.

Diáknotez

Hogy mindezt Weörestől tudom, vagy róla jutott eszembe, azt nem firtatom. Megint le kell ülnöm elolvasni az egészet. Az a hömpölygés – Gangesz vagy Amazonas – felkavar és megnyugtat. Lehet, hogy újra meg kell tanulnom beszélni vagy olvasni. Az is lehet, hogy csak hallgatni.

Hallgatni a folyót, hallgatni, ahogy beszél.

LÁSZLÓ NOÉMI

Weöres Sándor metaforái nyomában

Tőle tudjuk: a vers olyan, mint az alma, mást mond éhesnek, mást a jóllakottnak, és más a fán, a tálon és a szájban. Weöres Sándor szavainak fonálát tovább sodorva, életünk is olyan, mint az alma, s ha ránézünk, csillogva visszánéz.

Kérdés, akarunk-e, tudunk-e, lehet-e ránézni valaki életére, mint almára, fán, tálon vagy a szájban. Egykoron lehetett. Sőt: kellett.

Fölsorolhattuk volna: beteges gyerekkor, két világháború, ötvenhat, pártállam, házasság, gyermektelenség. Csöngé, Pápa, Szombathely, Győr, Sopron, Pécs, Budapest. Jog, földrajz-történelem, filozófia-esztétika. Doktori disszertáció, Baumgarten díj, Kossuth díj. Könyvtár, múzeum, irodalmi lap.

Osvát Ernő, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Füst Milán. Hamvas Béla. Takáts Gyula, Tatay Sándor, Fülep Lajos. Csorba Győző, Vas István, Jékely Zoltán. Észak-Európa, India, Kína, Olaszország, Görögország, Észak-Amerika, Anglia.

Kérdés, mennyire meghatározó mindaz, amit a költő megél, bejár, megismer. Kérdés, mekkora a körülmények összjátékának hatása az életműre, egy-egy mondat, fogalom, gondolat, rendszer mekkorát mozdul annak hatására, amit az alkotó megtapasztal, meghall, meglát, megtud, megkérdőjelez.

Kérdés, föl kell-e kerekednünk, meg kell-e magyaráznunk a *Remetéből*, *Tojáséj*, *Liliomszörny*, *Szárnysötét* eredetét. Esendőségünk bizonyítéka: ha lehet, föl kell és meg kell. Ha lehetetlen, annál inkább!

Weöres Sándor egy-egy szószakadéka partján bátran kibonthatjuk az egyiptomi, sumér, görög, római, kínai, indiai és keresztény mitológiák sárkányrepülőjét, s vele a mélység fölött elegáns ívben átröpülhetünk. Ugyanakkor azt is megtehetjük, hogy nem fogózunk sem történelemben, sem irodalomtörténetben, sem mítoszokba, hanem a szenvedélyes versolvasó vak bátorságával belevetjük magunk abba a bizonyos – tulajdonképpen bennünk nyíló – szakadékba, és megpróbáljuk meglátni a láthatatlant, felfogni a felfoghatatlant.

Könnyű a dolga annak, aki mindent pontosan, határozottan, kétséget kizáróan tud magáról. Tudja, honnan jött, hová megy, hol van, ki ő és mit akar. Nos, ez az, amit költő adott esetben nem tudhat magáról. Nem szeretne, nem akar tudni magáról. Különösen, ha olyan költőről van szó, aki terjedelmes életművének jelentős részében álarcok mögé bújt, mert az alkotó személyiség háttérbe húzódásának elvét vallotta.

Olyan költőről, aki kaméleonként alakot váltva a világ legkülönbébb, lehetőleg mitikus helyeit, helyzetait, filozófiáit

félteve őrzött, visszahúzódo tudatán, személyiségén átszűrve, magyar hangszerelesben mások számára is érthetővé tette azt, amit önmagával ellentétben tudott, tudni szeretett volna, tudni akart: a világmindenséget.

Nocturnum

Talán ezzel a mindent átlátni, megfogalmazni, közel hozni igyekvő szándékkal magyarázható a többszörösen összetett, a tárgyi és szellemi világot polipkarokkal átfogó metaforák burjánzása Weöres Sándor költészetében. Talán ezekre a ráncolt homlokú, cseppben-atenger testű, mérföldjáró csizmába bújtatott lábú betűképződményekre bízta a költő a kimondhatatlant, amit a nyelvvel varázsolni vállalkozó alkotónak feladata, mindenkoron, minden és mindenki ellenére, valamilyen formában végül kimondani.

Formában. Weöres Sándor megingathatatlan hittel és bizalommal testálta roppant mondanivalóját a *formára*, ritmusra, hangzásra, vagyis: az írás nyelvének lélegzetvétele szerint szervezett időre – többek között nyilván azért is, mert *megtehetette*, mert képzelőerejének és tehetségének hála, képes volt az elképzeléstől a cselekedetig és annak végkifejletéig vezető nyelvi utat ép ésszel bejárni.

Mert a vers: tett, és aki verset ír, az a világegyetem rendjébe szól, nyúl, avatkozik bele. Csakhogy ez a lehetséges világok

többségében túl elvont, kézzel foghatatlan, értelmetlen, hasznát nem hajtó vagyis haszontalan ügyködés, mely ugyanakkor, ha kijelentésünket igaznak tartjuk, veszélyes, életveszélyes, világveszélyes, mert gyermekkorában mindenki arra vágyik ugyan, hogy tündér, varázsló, mágus, világteremtő úr legyen, de felnőtt korukra keveseknek marad bátorságuk a láthatatlan mindenséggel boldogtalankodni.

Ezt tette Weöres Sándor: a láthatatlan mindenséggel bíbelődve volt boldog és boldogtalan, gazdag és szegény, elfogadott és kizáró; a roppant magasság és mélység között szemlélődött egy kertes ház vagy egy óceánjáró hajó ablakából.

E szemlélődés közepette jutott el a költészetét meghatározó metaforákig, vagy jutottak el azok őhozzá: *lég-husu fény, ezer-susogású liget, örökifju magány, csillag-ködök árka, a menny ólom-szegélye, árnyékba-temetett engesztelés, a tág úr páncélinga, drágakő-sivatag, bírhatnám-patvar görcs-alakjai, fénybe-fagyott üresség, tej-lombok eres suhanása, a tér hajló pántja, az idő százmedrű futása, tenger-tüdejű erdő, kő-ízű szél, a késő-est márvány-eres káréja, liliom-karcsú légtölcsér, a virradat ékkő-ágboga, habos láng-must, felhő-rovátkás messzeség, holtaknál messzibb fajzatok, hajléktalan eső, falánk téboly üszkei, tested teljessé tömlőce.*

Metaforái, melyek olvastán úgy állunk, mint a mesebeli egyszerű leány: ruhában és ruha nélkül, kocsin és gyalog, a versből hoztuk is valamit, de üres kézzel jöttünk. Nesze semmi, fogd meg jól, mondhatná a szkeptikus, csak hogy ez a semmi furfangos, mesebeli módon Weöres Sándor versei kapcsán sosem az író, mindig az olvasót minősíti.

Olyanok ezek a szövegek, mint a platóni barlangfalra vetülő árnyék: aki hajlandó összeszedni magát, akinek van, mit összeszednie, az általuk jó eséllyel közelebbi kapcsolatba kerül az árnyékokat vető Ideákkal. Nyilván ez is, mint ünnepelt költőnk életműve, csak metafora: Ideán értsen mindenki azt, ami számára ebben a létben, ezen a léten túl, ettől a léttől eltekintve, e lét ellenére – legbecsebb.

Mert ha Weöres Sándorról kerül szó, mondani kell: a költő mágus, a költészet varázslat, a költő bölcs, a költészet tanítás, a költő bolond, a költészet játék, a költő jós, a költészet prófécia, a költő javas-ember, a költészet gyógyulás, a költő halandó, a költészet a vég, a költő halhatatlan, a költészet a kezdet.

A költő kezét nyújtja, és elvezet bennünket oda, ahol tisztán elválják egymástól csillag és csillogás, rózsa és rózsaszín, tenger és tengerek, prima és primitív. Oda, ahol megszólal a néma és elhallgat a fecsegő, oda, ahol megjuhászodik a vakmerő és bátorságára ébred a félszeg.

Oda, ahol leüledhet az életünkben felhalmozódott mindenféle, és megérthetjük: ember az, aki olvas és ír. Ki-ké legjobb tudása szerint. A kiválasztott pedig anyanyelve legjobb tudása szerint.

SIGMOND ISTVÁN

Egy ateista tanácsa: higgyetek Istenben 14.

Isten sír

(folytatás előző lapszámunkból)

És tovább ömlöttek volna Isten örömkönnyei, csak hogy a központi temető kapujában megjelentek a halottak, megrágott öltözékben, hullafoltosan. Aggastyán kinézésű, huszonéves szószólójuk ekképpen szólt:

– Uram, arról volt szó, hogy az élők s a holtakra egyformán vigyázol, s mit érzékelünk, mert halott szemünkkel látni már nem lehet, hogy ömlenek belőled az öröm könnyei, folyik az égi dinomdánom, ez már nem is könnyzuhatag, mennyei özönvíz bizonyára, valószínűleg ebben lubickolnak az őrangyalok, a lelkek s a csillagok, tulajdonképpen mit ünnepeltek, Uram? Mondd, hogy örüljünk mi is, nekünk, odalent a göröngyök közé, még egy maroknyi fényt sem juttatál soha, a sírjainkra hullatott rokoni könnycseppekkel vagyunk kénytelenek beérni, s ezeket nagyra becsüljük, mert a gyász, Uram, a hátramaradottak egyikében-másikában bölcsőként működik, amelyben az általad küldött lélek tartózkodik a gyászoló életének végezetéig, nem tud és nem is akar tőle megszabadulni, olyan, mint a haragnak a haragszó, vagy az imákat bezáró ámen, amelyek az idők kezdetétől az idők végezetéig minduntalan megszólalnak vagy elhangzanak, ezt megváltoztatni senki sem tudná, még Te sem, Uram. És könnyeznénk mi is, ha tudnánk, de lélek nélkül, amelyet elvettél tőlünk, könnyezni sem tudunk, még a gyász könnyeit sem tudnánk kipréselni magunkból, pedig volna miért, egyeseknél egész fiatal korukban hívtad vissza a lelket, néha a csecsemőket sem kímélted, jó példa vagyok én magam, akit huszonévesen küldtél a göröngyök közé, nem sokára apró darabokra foszlok, göröngy leszek én magam is, ha már életet adtál, miért csúfolkodsz az élőkkel, Uram? Röhögni Te sem tudsz, gondolom, azaz gondolnám, de lélek nélkül az agytekevényséim is kiürültek, csoda, hogy mindezeket el tudom mondani Neked, tulajdonképpen részesei egy mulatságos fejleménynek vagyunk, miközben felelősségre vonlak, Uram, Neked köszönhetem, hogy nem tudom, hogyan, de közölni tudom Veled a földben lakók ősidők óta elhallgatott keserveit.

– Tudtam róla – mondta az Úr –, elfelejtetted, hogy mindentudó vagyok, újdonságot a világról nem tud mon-

dani nekem senki sem. Hogy néha fiatal korban vagyok kénytelen visszahívni az emberi testben szolgáló lelket, ne kérdezd, miért, isteni titok, nem mondanám el soha senkinek, még a szóban forgó emberi lény visszahívott őrangyalának és visszahívott lelkének sem. Annyit mondhatok, hogy én előre látom mindenkinek az életútját, s néha egy-egy fiatal gyermeknek vagy éppen egy-egy újszülöttnak vagyok kénytelen elvenni az életét, mert látom, hogy leendő életének minden lépését a sötétség birodalmának istengyalázásban fogant területén teszi meg, az a maroknyi világosság, amelyet neki is juttatok, elmenekül a közeléből. Hogy konkrétan mit láttam mindegyiketek életútjában, azt nem mondhatom meg, de bíznom kell az isteni bölcsességben, egyszerűen tévedtem ugyan, élni hagytam olyanokat is, akiknek már kora gyermekkorukban el kellett volna vennem az életét. De erre most már nagyon odafigyelek, tévedni nem fogok többet soha. Ezt megígérhetem neked, nektek, élőknek is, holtaknak is, mindenkinek. Te pedig törődj bele, fiam, hogy Isten parancsa ellen nem lehet küzdeni, viseld el sorsodat, hogy göröngy leszel te magad is, mások is, ez az idők végezetéig nem fog megváltozni soha. Áldásom kíséren vissza a göröngyök közé mindannyiatokat.

– Uram, sajnálattal közlöm, hogy tovább fogunk ócsárolni odalent. Téged megszédített a sok millió éves égi magaslat, grandomániás lettél, képes vagy megáldani a göröngyöket is, szeretném, ha minden fűszálat megáldanál külön-külön, ez eltartana legalább tízezer évig, s nem lenne idő azzal foglalkozni, hogy emberi holtestekkel trágyázd a szent anyaföldet. Nem átkozlak meg, Uram, de ha maradt volna bennem egy parányi lélek, annak az egyik sarkába tásztanálak, egy ketrecbe zárva, hogy érezd meg te is, milyen lehet kizárótnak lenni, annyit sem érni, mint légynek a piszka.

– Fiam – mondta az Úr –, látod, ezért is vettem el tőled huszonévesen az életet, mert egész életedben hányásként ömlött volna belőled a szó, leendő életviteled az emberiség szégyene lettél volna, akit családja elutasít, elítél, megtagad. Odalent fertőzheted a hozzád hasonlókat, áldásomat ezennel visszavonom. Nincs több szavam hozzád, nincs is időm, várnak a fűszálak, ugye, amelyeket sorban meg kell áldanom.

A nagy KILOMETRIK

irányítja és szerkeszti Karácsonyi Zsolt

KOVÁCS KRISTÓF

Vége is

Bámulni buszokból, amit a táj eléd hoz. Az nagyon megy. Nemfelejteni. Elveszíteni, és nem keresni, hogy meglegyen. Ez nem így megy, mert te például megvagy, mégis mindenhol kutatlak.

Hiányzol csak, nem is nézve, miért. Jó érzés. Azért írom. Végét nem látni, mint szalagkorlátokét. Számolni szívveréseket, jelen másodperceket, hogy mennyiszor ölelhetnél volna, mikor nem.

Nézegetni ablakokból más ablakokba, ami tetszik, vagy ami van. Ami épp mozdul. Vagy a füstöt a szobában, hogy alig-alig. Pohár belső felén gördülő cseppet nézni, ahogy olvad végül többiéhez. Ez szép.

Szóval jól vagyok. Jó érzés, hogy a rendben minden mozdulatlan. És bízom, igen, ha ez van, egyszer lesz vége is.

Másodpercek, szívverések, szalagkorlátok.

Húsz

Az már nem is nyál, csak víz, amit slukkonként a térkőre küldök. Elnyomtam belőled mindent.

Víz meg sár. Idén húsz leszek.

Pontos annyiság, megannyiság. Mennyi mindenről lemaradtam, amíg csak a farkasokat számoltam.

Ebből aztán igazán nincs vissza, hiába. Fejlődés, nevezd annak, már szívem dobog, ha rám teszed a kezéd. De akkor is,

ha nem. Ez nem az én dolgom.

S már máshogy néznek talán, látják ha jövök, hogy jövök.

Mintha ehhez lenne közöm.

Harapd el végre madzagjaim. Véres víz a kövön, még most is azt köhögöm, még most is azt köpöm.

S ha kéredeznek: – Hol voltál? Istenem, kissé neheztem, hogy húsz évvel túlhordtál.

Relikvia

Ez másé, nem magamé, s magamra hadd ne emlékezzen. Engem néz a házunk, alig ismer már, tátott redőnyeivel, átlátszó pupilláin belát a nap.

Hol kezdjem, hogy ne remegjek bele újra. Méregízű csoda. Emlék, mi magát megölni képtelen. Már minden nyár csak erről szól, szegényesen, magamra eresztve a sötétséget. Ide ne jöjjön senki! Ne tépje fel újra a fény hűvösöm, s ne bántsod te sem sebeim. Mint farkas a kölykével, úgy törődsz észrevétlenül, gyűrött szerelemből.

Hol kezdjem el, az első legyen a cseresznyefa. Az is volt. Eszembe jutsz. Aztán a szobám, ahol besötétítetek mindig mostanában, így majdnem olyan, mint mikor te aludtál. Mintha így késleltetni lehetne a felkelést, félíg álomban maradni örökkön.

Persze, hogy nem a cseresznyefa, persze, hogy nem a szobám a fontos, de tudod jól, a kicsiségek mindig jobban érdekeltek, mert az csak, mi igazán pótolhatatlan. Vagy egyszerűen minden lényeg nálad maradt.

Az elvirágzott pitypang, hogy miért nincs, ki arcomba fújja – így beszélgetek magammal.

Tegnap föltettük a kerti hintát, már szél se fúj. Úgy tűnik, nem csak Te, hanem minden. Kicserélődött. Beletörött.

Ezek mind. Én nem emlékszem az utolsó kedves szóra.

Ezek próbálnak múltni, de nem én vagyok az ura. És mást nem is kell mondanom. Ez így szép múlt is lehetne veled. Ha csak ez maradt volna meg, most fény is lenne. Lehetne szép. Szép. Szép.

Menekülés

Ma nem esik. Ma valami más kerget. Ez az, ma az a tavasz van, ami eddig, idáig hónapokig kellett, nézeget és körülforog zavartan.

Bármilyen hasonlítható egy ilyen kép, de inkább persze hozzád, hogy legalább olyan, ilyen szép, rózsaszín égből borul rám a szád.

Ma nem esik, ma csak ez van a felhőkön, mi szemedből hull, hét színben végtelen, tör át a poron köztünk, mint esernyőkön, s csak zuhog át, zúdul át minden.

CSENDER LEVENTE

Prána

Hilda néninek, a nyugdíjas tanítónőnek az volt a betegsége, hogy egész nap megállás nélkül beszélt, mint valami agregátor, amivel lehet együtt élni, de megszokni soha. A férje meg egész nap ült az Éva típusú faház előtt a hintaszékben és hallgatott. Néha bekapcsolta a rádiót, de a felesége akkor se hagyta abba. Párhuzamosan beszélt. Az öreg meg szunyókált. Amióta mindketten nyugdíjasok lettek, több időt töltöttek a telken. Az unokák inkább a balatoni nagymamához jártak. Az öreg komcsi – merthogy az volt – szíve egy délután a hintaszékben megállt. Megritkult Hilda néni látogatása is a telken. A lányával jött ki néha matatni, de egyszer beesett fejével a tulipánok közé. Az ő szíve is megállt. Nagy csend állt be a telken. Hilda néni lánya kirakta az ELADÓ táblát.

Végre nyugodtan ültem a kis téliesített nyaralóm előtt laza fröccsel a kezemben, csöndben átadtam magam a végtelen nyugalom élvezetének, mikor a szűk szolgalmi utcán bepöfögött egy Skoda 100-as. Kiszállt belőle egy pali, hátranyitotta a berozsdásodott kaput, és üresben begurult a ledőlűt fűre. Kiszállt, körülnézett. Jó karban levő ötvenes. A másik oldalon egy tízessel fiatalabb nő. Nagy kék szemű, akire ránéz az ember, és tudja, hogy nem ebbe a világba való, hogy a szerszám rossz végére született. A férfi kihúzta a földből az ELADÓ táblát, és a kis faház oldalának támasztotta. A nő rámosolygott, a férfi átöltözött és elővette a Skoda csomagtartójából az elektromos fűnyírót meg a hosszabbítót, összedugta és odaadta a nőnek, aki már fürdőruhába öltözött, s rövid nyújtózás után rögtön el is kezdte kínozni a gypet. A férfi beolajozta a kapusarkakat, kipakolt néhány szerszámot, megerősítette a faház ajtajának reteszét, majd elégedetten felszerelte névtábláját a kapura. Vadkerti László. A halk szavú csinos nőcske neve nem került ki. Valahogy mintha természetesnek vette volna, hogy az ő neve nem játszik.

Amikor mindketten készen lettek, a férfi lenyomott ötven fekvőtámaszt a kisház előtti betonplaccon, majd hanyatt feküdt, gatyáját a tuja tetejére dobta, és meztelen heréit kiterítette a napra. Nem zavarta, hogy a teraszon ülök és pont rá látok. Végül is az ő földdarabja vagy mi a szósz. Miután feltöltötte magát, elővett két rézdrótot és járkalni kezdett lassú tempóban.

– Feltérképezem az energiavonalakat, mondta a nőnek, aki kétrészes világoskék fürdőruhájában tett-vett. Két copfba kötötte a haját, mint egy kis fruska. Míg

Vadkerti fekvőtámaszait nyomta, ő felkötözt egy szélcsengőt az almafára.

Vadkerti továbbra is jött-ment a két dróttal, megnézte, hol van vízér, merre folyik, hová nem szabad építeni, és hová nem érdemes ágyat rakni, mert akkor az ember nem tud aludni meg mindenféle betegséget kaphat.

– Ebédeljünk! – mondta a nőnek. Én is enni készültem, átszóltam, hogy van jó füstölt fejhúsom újhagymával, töltök egy fröccsöt is csopaki rizlingből, de Laci csak nevetett, aztán leült a betonplaccra, lábait maga alatt összetekerte, mindkét talpa az ég felé nézett, rájuk könyökölt, ujjbegyei is a napba néztek. Mondta, hogy figyeljem meg, ő pránát eszik, napfényt, mint a növények. Ilona egy inox tálkából mézes magkeveréket kanalazott biojoghurttal nyakon öntve. Vadkerti szerint Ilona még nem érte el a fejlettség azon fokát, hogy kinyerje a napfényből az energiát, de már jó úton van. Igaz, még sokat kell dolgoznia, ha egyáltalán. Mert nem mindenkinek áll nyitva a napfény kapuja.

Pránaevés után Vadkerti szétverte a tyúkólat, ami szögletesége miatt akadályozta a csi áramlását és gömb alakú komposztáló tégelyt épített belőle a kert sarkában. A megfelelő pontokon napelemes lámpákat szűrt le, este ezek rajzolták meg Vadkerti meditáló körvonalát, amint a holdfényből is energiát szív magába.

Aztán jöttek a Skoda 100-assal minden hétvégén, fűvet nyírtak, metszetek, retket, paradicsompalántákat ültettek, mikor minek volt épp szezonya. Külön ágyást kaptak a fűszernövények. Szigorúan komposztált bioföldben. Nem permeteztek, csak növényi főzetekkel locsolták a fákat, aztán maradt, ami maradt, de az vegyszermentes volt. Mondta nekem Vadkerti, hogy én se permetezzek,

mert átfújja a szél az ő növényeire, s azok akkor nem lesznek eléggé biók. Én meg mondtam, hogy leszárom, nem nyüvet akarok enni télen, hanem almát. Ez nem tetszett neki. Esős időben kimentek gombászni a közeli erdőbe. Bebújtak egy-egy üres kosárral, aztán jöttek egy-egy teli kosárral és mutogatták egymásnak, hogy ez ilyen susulyka, az meg olyan pöfeteg. Az erdei gombákat felfűzték és megszáritották télire. Nyár végén Ilona fölmászott jó magasra leszedni a besztercei szilvát, s akkor Vadkerti alulról azt mondta: – Te azért vagy boldog, mert megéled a szerelmet. Ilona lenézett a kétrészes fürdőruhában Vadkerti, mosolygott, a szeme alján már megjelentek a ráncok, de még hiúz ügyességével mászott az ágakon. Szedte a szilvát, és élte a szerelmet, miközben Vadkerti lenn ette a pránát.

Egyszer egy tizenhat év körüli szőke gyerekkel jelentek meg, akit Laci kiültetett egy székre, és a kezébe adott egy könyvet. A gyereknek láthatóan nem volt kedve olvasni. Vadkerti egy idő után szidni kezdte, hogy milyen gyöker ez a Barnabás, és hogy nem lesz belőle semmi, ha még ezt se hajlandó elolvasni. A gyerek csak lehajtotta a fejét, Ilona hallgatott. Aztán elmondta Vadkerti jó hangosan, hogy halljam, hogy ez Ilona gyereke, teljesen kretén, az ő fia viszont alkalmazott matematikus, nem ilyen kis fafej. – Ezen már most látszik, hogy selejt – mondta. A gyerek lehajtotta a fejét, és nézett maga elé. Nem sírt, nem szólt egy szót se, csak görbe háttal ült a hokedlin és egy pontot figyelt. Aztán felállt, és át-mászott a kerítésen, mellém állt és nézte, hogy mit csinállok. Ilona utána jött, csak a szája szélén suttogta, hogy ne haragudjak, de Laci nem szereti, ha a szomszédokkal beszél. A gyereket visszavitte a kertbe. Vadkerti nem szólt, csak fogott egy kötelet és a gyereket odakötötte az almafához és otthagya a napon aszalódni. Ilonának megtiltotta, hogy hozzáérjen, nem is beszélhetett vele.

– Pránát eszel! – mondta, és otthagya a fiút a tűző napon. A gyerek ült és tovább nézett szótlanul maga elé.

Vadkerti növelte a felületek számát és egyre több fekvőtámaszt nyomott. Hosszabb ideig napoztatta a heréit, teleszívta magát energiával, a két rézdróttal ment egy kört a kertben keresztül-kasul, egy ponton megállt és levert egy cöveket. – Itt van legközelebb a föld csakrája a felszínhez – mondta, a drótokat lerakta és erősen maga elé nézett. Itt lesz a kút. Nem csak úgy nekiesett a kútásásnak, hanem szépen, komótosan, mint a Teremtő teremtés előtt. Átgondolva mindent. Állványt hegesztett, csigát rá, kötelet akasztott a leendő lyuk fölé, a köté végére kampót, a kampóra vödört, aztán elkezdte. Türelmesen, mint a vakond, haladt lefelé a gyalogsági ásójával. Csigan küldte fel vödörben a kikotort föl-

>>>>> folytatás a 10. oldalon

>>>> folytatás a 9. oldalról

det, Ilona üritette. Szerelmesen, simogató tekintettel nézte, hogy élete párja hogy halad lefelé a sötét lyukban. Ahogy haladt lefelé Vadkerti, időnként kimászott, odagurított egy-egy betongyűrűt a lyuk fölé. A betongyűrűk saját súlyuknál fogva nyomták le egymást, míg mind el nem fogytak. Nyolc betongyűrű, nyolc méter. Nagy hőstett. Vadkerti megmutatta, hogy mennyi mindenre képes az ember. – Érzem, hogy dobog a föld szíve, kiabálta fel. A víz betört oldalról, megomlott a föld, de Vadkerti megúsza. Berakta a szivattyút, és automata öntözőberendezéssel látta el a kerti növényeket. Bekapcsolt a rendszer, és sisteregve öntözött, minden emberi beavatkozás nélkül. Ilona szíve nagyot dobbant. – Az életvíz. – mondta mosolyogva Vadkerti. Ettől majd zöldbe lesz a spenót, szélesebb levelű a madársóska, dúsabb a csicsókafészek...

Mire megjött a hideg, Vadkertiéknek összkomfortos telkük volt, készen voltak a lekvárfőzéssel, csipkebogyó begyűjtéssel és szárítással, savanyúság eltevésével és az almák osztályozásával. Télen gyenge a nap, akkor enni is kell. Búcsúzóul elrágtak egy bögre somot és egy-egy marok dércsípte kőkényt, téliesítették a vízvezetékét és szünetre mentek.

Tavasza, mire újra megjöttek, a földmozgástól a kútgyűrűk szétesésztak, Vadkerti leterítette a szőnyegét, teleszívta magát herén át napfénnel, leereszkedett kötélén, hogy pajszerekkel viszszaoszorgassa a helyükre a többmázsás betonhengereket, de egyedül már nem ment. Áthívott, hogy segítsen. – Látod, ha nem eszel húst, nincs erőd – mondtam neki, de csak nevetett, s akart adni egy könyvet nekem a növényevőkről, de mondtam, hogy adja a szegényeknek, nincs az a pénz, amiért én lemondok a tokaszalonnáról.

Az öreg Skodát fehér Seatra cserélték. Attól kezdve, hogy a víz feltört, a látogatások rituáléjához a kútvizet, puhakefés autómosás is hozzátartozott. Míg száradt a hófehér autó a házikó előtt, Vadkerti tovább fejlesztett a telken: PVC-csöveket ásozott be a földbe, bekábelezte, egy-egy fél méter csövet kilógatott felfelé, azokba foglalatokat rakott energiatakarékos izzókkal, majd mindegyiket leborította befőttesüvegekkel. Este fehér fény árasztotta el a telket, miközben ő ült lóbuszülésben, Ilona meg menta és citromfű teát főzött neki, ami segítette a méregtelenítést, a szélcsengő meg kellemesen csilingelt.

A gyerek fölfelé megnyúlt, szélében meg elterebélyesedett. Elmacskosodott, ahogy Ilona mondta. Vadkerti már nem kötötte oda a fához, talán még elbirt volna vele, de a győzelem már kétesélyes lett volna. Vadkerti meg nagyon lefogyott,

Ilona is, mint két csontváz zörögtek föl-le a fűnyíróval. Mellettük a gyerek még nagyobb darabnak tűnt. Átgurult köszönni, épp uzsonnáztam. Egy kis abált tokaszalonnát ettem paradicsommal. Bementem, hogy keverjek egy fröccsöt, mire visszajértem a teraszra a tokaszalonna eltűnt. Volt még egy kis sült császár a hűtőben, kivettem, de mire kenyeret vágtam, azt is benyakalta. Egy darab disznósajtom még volt, azt meg úgy letolta, mint egy kókuszgolyót. Mondta, hogy éhes, az a köcsög Laci nem ad neki enni. Hagytam volna, hogy lakjon jól, de nem voltam belpoklosokra felkészülve. Mikor elmentek a fehér Seattal, a gyerek mosolyogva intgetett a hátsó ülésről.

Egy hétköznap délelőtt Vadkerti öltönyben érkezett, gyalog, oldalán fiatal, szép arcú nőcskével. A nőcske nagy csokor mezei virágot szorongatott. Épp kint voltam. Zavarba jöttek mindketten. Eltűntek egy időre a kisházban. Vadkerti többé nem köszönt. Engem nem érdekelt az egész, de őt igen. Minden találkozás feszélyezett lett. Ilonával továbbra is jöttek hétvégeken fűvet nyírni, a Seatot minden alkalommal körbenyalták. Néha a gyereket is hozták, de ő továbbra sem vett részt semmilyen kerti munkában.

Aztán hosszú ideig nem jelentkeztek.

Én igazából örültem, hogy nem zabálják ott nekem a napot. Újra beköszöntött a paradicsomi nyugalom. Magasra nőtt a fű, le is verte az eső, a virágok a ledől fű alól kandikáltak ki. Az elmaradt metszés miatt a fák ágai elbozontosodtak. Április vége felé érkezett meg Ilona, egyedül. Megkért, hogy segítsen neki kinyitni a kaput, mert berozsdásodott a lakat. Kicsit remegett, mintha megijesztették volna. Lefogyott, arca erősebben ráncosodni kezdett. Csak közelről lehetett érzékelni, hogy mennyire gyenge. A kikaput nem tudtam én se kinyitni, nagyon beette magát a rozsdá, de a nagyot igen. Ilona kitérte a kis faház ajtaját, eltűnt benne. Fölvette a kétrészes kék fürdőruháját, és újra az ágak közé vetette magát. Egész nap tompán, egyenletesen csattogott az olló. Estére minden fa kicsinosodott. Kint aludt a kis bódében. Reggel áthívtam egy kávéra. Elfogadta. Remegett akkor is, mikor átjött. Először beszélgethettünk. Vadkerti nem szerette, ha másal beszél. Érdeklődtem, hogy miért jött egyedül, mi van Vadkertivel. Mondta, hogy már jó ideje érzi, hogy nincs rendben köztük valami, de nem mert rákérdezni, félt, hogy azt mondja, hogy van valakije, így inkább nem firtatta. Szerette. Aztán egyszer megmondta. De rendes, végül is, mert nem dobta ki őt a lakásából, ő lépett le a csajjal. Azóta nem látta.

Egy barna Ford escort állt meg a kapu előtt. Megtermett srác szállt ki belőle. A másik oldalon meg Ilona. Csak akkor ismertem meg, hogy az a megtermett srác a

kis Barnabás. Hangosan szólt a rádióból a zene. Szinte tánc lépésben nyírták felváltva a fűvet. Ilona gyomlált. Barnabás sprével ráfújta az eladó tábla hátuljára, hogy Lacimentes övezet, és leszúrta a földbe. Nagyokat kacagtak. Átkiabáltak a kerítésen, megkínáltak korai körtével. Ilona is felszedett pár kilót. Este tüzet raktak, tárcsán pácolt tarját sütögettek. Áthívtak engem is. Barnabás elmondta, hogy sokkal jobb az életük Laci nélkül. Ilona kihozott egy újságot, amiben benne volt egy fényképe, amikor a Tiszahát szépeinek választották. Szerette elrakni a régi újságokat. Barnabás elmondta, hogy otthagya a sulit, dolgozik egy hentesboltban. Ilona meg nevetve mondta, hogy a gyerek nem hajlandó semmi mást enni, csak húst. Húst hússal. Látszott is rajta. Egészséges életszagot árasztott.

Ritka száraz nyár jött, eső nem esett, a kutak kiszáradtak. Olyan légydongás volt, mintha harci gépek zúgtak volna a fejem fölött. Még a kabócák is megjelentek a kertben. A sáskák meg minden lépésnél tízesével pattogtak szét a lábam előtt. Ilona váratlanul érkezett egy osános szatyorral. Gyalog. Feketében. Csendben két napot töltött kint. A kerítésen át suttogta, hogy most már hétvégenként sem ér rá kijárni, mert dolgoznia kell. Hétköznap a gyógyszergyár, hétvégén a virágosnál van. Kérdezősködtem rólu, elmondta, hogy nagyon tragikus vége lett, mert Laci hazaköltözött a csajtól. Nagyon örült, hogy visszakapta végre, csak aznap olyan szerencsétlenül toppant be, épp a gyerek csontozta ki a húst, Laci meg egyből nekiesett, hogy az ő házában húst nem akar látni, ki akarta csavarni a lapockát a gyerek kezéből, de az felkapta a bárdot és lesújtott. Laci teljesen kettényílt. A jobb fele elvágódott a padlón, a bal fele rádől az asztalra, de az volt a legijesztőbb, hogy belül teljesen üres volt. Elmesélte Ilona azt is, hogy odarohant egy kompótos üveggel, hogy legalább a szívét mentse meg, de ahogy megfogta, szétporladt a kezében, mint a finomliszt és lehullt a padlóra. Annyi maradt belőle, amennyi az összeszorított markában megőrzött. A szívport óvatosan a kompótos üvegbe szórta. Átvillant az agyán, hogy beleteszi a müzlibe és megeszi, hogy az örökre az övé legyen, de inkább rácsavarta a tetőt, nehogy a huzat azt is kivigye. Meg tudtam érteni a gyereket – mondta –, de azért nem kellett volna ezt csinálnia. Mindig ilyen hirtelenhargú volt. Egy ideig nem látszott rajta semmi, aztán meg mint a vulkán, kitört. A sok húsevés se tett jót neki. Aztán per sze elvitték a rendőrök. Sajnálom szegényt. Szerencsére hetente látogathatom a börtönben, az ügyvéd szerint még fel is menthetik. Szóval megértem őt, és őt is szeretem, mégiscsak az én gyerkem, de nem múlt el belőlem a szerelem Laci iránt sem. Ő volt az életem legnagyobb szerelme. Hát ilyen az én életem. Most kezdek mindent előlről.

GYÓRFI KATA

boldog évfordulókat

idegen férfiak köszönnek az utcán
a zavart mosoly pillanatában amiről
csak ők gondolják hogy zavart
igazából elképzelem hogy három
évig együtt élünk szerelemben mert
az első hónapokban megalkuszom
hogy ők az igaziak

attól függően hogy szóke vagy barna
köszön megyünk Montenegróba vagy
Prágába az első évfordulónkon ami
olyan lesz mintha megfoganna a
legnagyobb kompromisszumunk
gyerekről csak játékból beszélünk
az első nyaralásunk fotóélményeiből
élünk majd még egy évig együtt
mondjuk valamilyen ideális belvárosi
albérletben mert anyagilag jobban megéri
és a barátaink járnak hozzánk vacsorázni

a második évfordulónkon elmegyünk
egy nagyon drága nemzetközileg elismert
zenekar koncertjére ahonnan hazafele jövet
annyira összeveszünk hogy kiugrom az
autóból és egy évig külön élünk az orvos
javaslatára hogy érzelmileg függetlenedni
tudjak

azt mondja az orvos hogy érzelmileg akkor
válok függetlenné ha amikor idegen férfiak
köszönnek rám az utcán el tudom képzelni
hogy évekig együtt éljünk szerelemben

jó szövegem van

ebben az olvasói közhelyben
nincs központosítás csak köz
a szavak és betűk közötti
helyek vagy a helyek hiánya
ezen a szövegtesten még befejezésre
utaló pontszerű mellbimbók
sincsenek sőt végtelen be
nem fejezettségre utaló
ágyékközeli pont pont pontok
sem csak azok apokaliptikus hiánya

a végtagok hajlási pontjai csak
véletlenszerű szakasztörések
egy egy egyes szám második
személyű anyajegyed amiket
csak látni lehet van sok képzavar
és itt van az összes rosszul
működő metafora itt van a kedves
vendég akit egy éjszakára hívtál
meg és még mindig itt van

itt van még mindig vedd észre
hogy ez itt is fog maradni
ez az egész hely az övé ő a köz
és neked csak ehhez a szövegtesthez
van akármilyen közöd

köszöntő

üdvözlöm kedves felelősség
úgy látom minden alkalommal
kiérdemel magának egy írásos
köszöntést is
igen jól tudja még nem ismerjük
egymást nem voltunk bemutatva
adatlapja sincs ha jól tudom ahol
lenyomozhatnám milyen filmeket
néz milyen könyveket olvas milyen
zenét hallgat
remélem nem sértődik meg hogy
nem írom nagybetűvel az túl
nagy jelentőséget adna én pedig
mondhatni kicsit félek még
gyakran írok önözös leveleket
itt mégsem tudom alkalmazni
a gyakorlatom
láthatja az üresen hagyott felsorokban
sem tudok következetes lenni
remélem nem veszi személyeskedésnek
javaslom hogy tegeződjünk ha már
annyi ideje igyekszik bensőségebb
kapcsolatot ápolni
szóval kedves felelősség köszöntelek
a gondolataimban kedvelem a nyelvet
mert egy szó jelentésköre szerteágazik
ne haragudj hogy tisztáznom kell
az olvasóval hogy nem egy kutyát
vásároltam magamnak
parancsolj miattad lettem ilyen
ömlengős habár a szöveg célja
csak az lett volna hogy nyilvánosan
is köszöntselek az életemben

a nagy és hosszú ő

legyen ez egy vallomás jó
álljon itt négy soros leírás
a szemed színéről a formájáról
arról ahogyan nézel vele és
arról ahogyan nem nézel
a hangod is említésre méltó
az arcod arányairól a hajad
árnyalatáról és az azzal
kontrasztos szakálladról
szóljon még négy sor

neked mossza félóránként kolozsvár
utcáit a tavaszi eső a te figyelmed
keresi minden vasárnapreggeli kávézó
zaja kirázza magát a hideg mint egy
széles frissen mosott lepedőt és beleremeg
a kisasztal ha leülsz mellé habzik a kávé
mint egy veszett nősténykutya szája
s kiömlik a pohár szélén zavarában
a füst kést állít magába és végrendeletében
minden vagyonát rád hagyja

üres nélküled a lap és nem bővül a
szerelmesversek már így is túlradó
sora nem hinné azt még egy lány
hogy minden hozzád hasonlóról
érdemes volna leírni egy szót is

ANDRÉ FERENC

seörös wándor

„legszebb alkotás a séta
bár a földön nem hagy jelet”
(W.S. - *Le Journal*)

csiribiri, csiribiri,
meghaltál,
árnyékod szép,
egzaltál,
csiribiri, csiribiri,
ködpárna,
vatta száradt
hús szádra,
csiribiri, csiribiri,
szételet,
két ajkadból
lett féreg...

(pedig hallani még jól, ahogy)

egy gerenda legurul
kibomló télvég elszalad
szénszagú élete szétharag
zizegve rág aki hallgatag

kifacsart télvég felfakad
egy gerenda legurul
szénszagú élete szétharag
zizegve rág aki hallgatag

kifacsart télvég felfakad
szappanos sebszagán téglahad
egy gerenda legurul
zizegve rág aki hallgatag

kifacsart télvég felfakad
szappanos sebszagán téglahad
éjeket csámcsogva alszanak
egy gerenda megakadt

és a levegő
kitartja
papagájszárnyait,
és te megbújsz az elficánkoló, kimondhatatlanul irgalmatlan
bongás alá
ami elmaradt a
zuhanás megtagadásában,

a földet érés
hiányában,
abban a várakozásnyi fogvatartásban,
amíg a lélegzet
görcsbe áll

a tüdőben,
és

<<<megfeszülten
izzik a torokanyag,
izzik a torokanyag
zihálva,
zúg a vállam,
hang szalad ide-oda,
szétszakad ez a duma,
hiába,
mert a tények helyett
lenge rövidnadrágok kiszakadt zsebeiből
csordulnak el azok a kézfogások,
amiket valamikor elraktároztam,
de jöttek a perclidércek,
körbe-körbe-testökörbe
úgy fogadnak majd örökbe,
mert ő nyolcvankilencben el,
én meg csak kilencvenkettő,
mert ott volt ő, az a weöres sándor,
és itt meg én, ez a seörös wándor,

ahol még az előszobába se való betűfröccs
avas levest játszva kagylóba ömlik,
mert a betűk nem viselkedhetnek másképp,
akár a perclidérceink,
akik csavargatják a gőzölgő orrodon kimászó vágyakat,
mint a rádiót, emberi szavakat keresve,
ők tudják, hogy

idebenn két este van,
mindkettő szétesve van,
a te arcod az igazi,
üregként néz odaki,

ahogy ott ellobogsz minden nap,
amíg zizereg az átforduló tapéták
magabiztos válópere a falakkal,
és ez a piszmogás beleszuszog a picike sötétbe,
nyálszagú álmokon pavlovagolgat,
bóbíta szemekbe szórja a holdat,
hogy elcsipásodjon a porcukor.

de a fennakadt gerenda magába rejtette a döngést,
és abban a hiányban, amit csak az a rémület tudna érzékelteni,
te megérezted a súly susogását psyché irhájában,
amit még pilinszky is csak sejtethetett,
azt, hogy csak akkor tanulhatod meg igazán önmagad,
ha ténylegesen vonzódni mersz a saját nemedhez.

mert az a szó, ha kipattan, a bőre iszapba aláhull,
lépik az isteni hang és fordul a húsba magára.
így marad itten a lélek, a váz zakatolgat a gyászban,
hét kezéd épp szétrobban a hóban, ez angyali nektár,
mert ami vagy ma, a szent meg a bűn, tagadott pici éned
míg a falakra kiömlik, a szóban a verstani lekvár
meghasad úgy, ahogy itteni hajnal lábszaga éled,

és ma nem a mindenség tódul belém, csupán a léghez. ^{huzat.}
így csavarják fel majd azt a világvégi szőnyeget
a tündérek, és tamponokkal takarják el arcukat,
futamod az éj után csak a plöttyenések,
zizegő tekeredés utánad, mert ami megmarad,
megmar és elszavad.

felemás zokniban a ködök
fughettákat oboáznak,
beszorulva négy égtáj között
beöltöznek húsbányásznak.
a weörs most hallható és látható,
wéres, akár a meg-nem-érdemelt werés,
akkor jó a szöveg, ha szadomazó,
szétfolyik föld kiskabátján, mint a weöres iszap.
vágat az éjbe a város, ez a klúzs-napokaplipszis,
majd kénarcunk, kénhajunk, kéjbajszunk, széthalunk,
szerte esünk cafatokra,
de azért éjszakánként a
harghita, harghita táncol,
sörben az álmaid ülnek,
füstcsigolyák fuvoláznak,
légutaink lemerülnek.

mert már ilyen az angyal
körbehever a varanggyal,
sáskahadak letarolnak,
békahad, szóközi holnap.

(köldökön szúrt mocorgás,
a világratévedés archettpusai,
pallas, aphrodité, dionüszosz,
szent arcunk csak parvenü kosz,
mert a séta a legjobb alkotás,
tao te king, tűnj tova lassan,
mint lányokról fürge ragyogás,
kata- és matatón, merre mutassam,
merre a lét, ami körbekerül,
szekérderekaljat simogatni,
mert csak ezt lehet emberül,
pattanást ragasztani az arcra,
hogy megtanuljuk a létezés alapvetőségeit,
érezkelni a távolságot, a kert janusi arcát,
amint ott stagnál a kint és a bent között,

*mint a fotonok fröcskölése a tükör és a szemed között,
pímasz, pímasz, pímasz.)*

mert ez a kis létezés, a szertecsúszott rock'n roll
kimondhatatlanul kiömlik, akár halott szájából a tej,
két ásitás és egy csüggedés majd óvatosan leporol,
s kifosztja a szekrényeid (még a szörnyeket is elrabolja), hogy
legyen, amit követelj.

farzsebedben lakik a végtelen,
ott szuszog, fordul fel és le,
köldökpizskod szép, deformált élelem,
benne lakik a dolgok értelme

weöres légy, mint a hajnalok
megütköző fénye a beragadt szemű asszonyokon.
sándor légy, mintha andalog
a világ összezsugorodó ariadnéfonala s ne vedd zokon.

mert minden a kutyákra vezethető vissza,
csak kutyául lenni lehet, csak ez a premissza,
és hogy ölek és ölebek és vérek és véredek
jelzik az égtájakat, még mielőtt beléjük tévedek,

teniszcipők és ujjlenyomatos napszemüvegek
hieroglifáit hordják magukon a csontvázaink,
érces porlevesek metafizikájában esti ügyelet
várni, amíg a kilézés újra önmagába int.

mert csikorognak szárazjég mondataid,
meg ahogy a géged liftezik fel s alá amikor szólasz,
ez a mozgás lendíti forgácsba a világot,
a műgonddal megdizájnolt inexistenciát.

*(nyolcvankilences januárban csak dobolnak,
rengnek, zúgnak a földrögök, egy híg
memento moriban sompolygó tangóholnap
fordul magába, prüszkölget még, amíg) >>>*

*kifacsart télvég felfakad
szappanos sebszágon téglahad
és az éj csámcsogva elszabad
mert egy legenda legurult*

SZÉKELY ÖRS

Ungvárnémeti Tóth László utolsó, kézbesítetlen levele

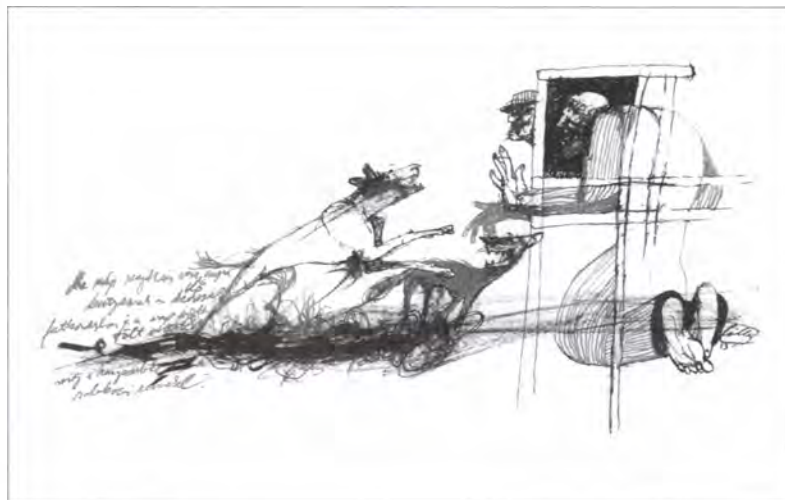
Ágytál-lyrám elől tsak a hinták végleges eltolása szabadít,
legyen hát vesztég e pályájáról görbülő tsillag. Az ég üres fél
négy és négy között, üres és egyedül, mint egy doboz Soproni,
olyan a hangja a levegőnek, mint egy doboz Soproni nekem a
pánsíp, ha megtelek belülről levegővel. Ne a szívizom, de elméje
őrülése tsinálja a patakokat a báj grófnőnek, melyekben evez-
ni lehetetlen Cháron határátkelőjén át. Mi neki kellene szólnon,
bennem ered át mint szűrve a Soproni beleimen vagy levegőn a
pánsíp, illedelemből szólít tsak meg, Lidikém, ráforrok magam
géjéjére, rajtam szűröm át syntaxom, sopronim, vizeletem.

Nem tud soha rólad szólni, mert nem talál soha fogást raj-
tad, benned, egy levél mindig tsak Notzucht, melyben ideálotat
burittom hasadra s az alól semmi soha nem dissolveál, hiszen
crealni egy tótsa tükörét kell felsebezniem (sáros potsolyákra
írok és a felhőket vakargatom). Leszállni próbálok, kiugrani,
de én a fecaliák s motskok között is az egekben fundáltatott
'Soltárt tseréltem pacemakerre: a fenének görög istenei kelle-
nek zászlók, ágytálak és körtvélyek közé, ugatni öblös torokkal
dithyrambot.

Álöltözésed camouflage, mit a nyelv kikerül, mert se
nem naturalis se nem aufgehoben. Mi lesz aufgehoben ha
a zakuszkával lepetsézett naturalis szoknyád nem az?
Gebetbuchba tsukott szárny nélküli légy az én prosám, melyet
nem az enzimhiány vagy a hydra, hanem a neked való elégte-
lenségem consummál hajnali három és négy között, mert ide-
hagyott engem hozzád a verstani forma hiánya.

Tsak kívülső változó maradok. Rajtad, benned mindig tsak
suffixum, a plánéták suffixuma. De a plánétákon nem nőnek

rhododendronok, cyprusok, még egy kibaszott tő parlagfű sem;
én vizet kérek, meg-másolom virágaid, szirmuk higany, bibéjük
látatúz. Zászlók, körtvélyek, erdők, tankok röpnek, keringnek,
úsznak. Közben minden szén-alapú megég: a hemoglobint tar-
talmazó vérem, a növényi rostot tartalmazó zakuszká és Crudi
Eszter itthagytott leveise is, tökéletlen égéssel.

Téma és variációk

GONDOS MÁRIA-MAGDOLNA

Veres agyag a' batist szoknyátskán

Nékem már több ismerőseim voltak suicidák. Ideggyengülés,
vér főbe tódulata megzavaró eszüket. De 1815 VIIIbrisében ta-
lálkozott PSYCHÉVEL a' tizen-két esztendeje suicidának hitt
BÁRÓ RADÁK POLYXÉNA. PSYCHÉ hamvas bőrű kis pa-
rázs, haja nem takarta fűzőbe kénzott, kibuggyanó melletskéit.
Posgás tomporán szerete batistot hordani, meg is őrzötte
szoknyátskáját, hogy belé-szolgálva meg-írná versbe, milly tsoda
esett azon őszön: POLIKÁNAK hagyá, hogy ki-elégítse tikok 's
rutzák közepett.

Veritas' leple le-hull, meg-bocsátást kérek ifjonti
hazugságimért. Ha pörre kerülne, bizonyítékul lészen a' batist
's a' másik, gylots szoknyátskán egyazon veres agyag. A'mit pe-
dig Az elfátyolozott arcképbe' írtam, nem igaz.

A' démon POLYXÉNA sok nője közt őrzötte PSYCHÉ emlé-
két, esztendőik múltán még a' könyvét ki-nyitá derék szögben
's hanyatt fekütt. Lassan arcához közelítette, nem válogata
tisztá 's tentás lap közül. Szerette PSYCHÉ verseinek kalóz-
példánnát, mit éjidőn bé-lopódzva másoltatott le. Olvasta, tu-
dott benne minden tenta-patzát, 's apró tsokotskáival azkot bé-
borítá. *Kilgyóként nyútozdkodik a' tulipánt szagban.* Vágyának
tzelja csupán illusió, ám a' vágy maga, mint tenyér' melege, re-
ális. Évszázada alig lehetett tulipánt látni. Vérengző hévvel,
prédára a' vad, a' könyv' közepébe hatolt nyelvvel.

PSYCHÉ ismeré románom, B.R. POLYXÉNÁT 1803 VIIbris
11én a' méreg halálra puffasztá, miután neven tsúfság esett.
Katonatisztek járták a' bálotskákat, hajnalig udvaroltak örök
szerelmet. POLIKA a' bálozók után lopódzván látá, a' sorfák-
nál kettesével makhinák módjára mozgottak. A'kor ő tsak a'
rokolákat leste, pillantása *setétjében teste veres agyagba sülly-
lyed, keze a' katonáé helyett tzirogot, kéz-háta a' fák kérgéhez
dörsölődik.* Mit tett, hogy szabad légyen magával?! Suicidának
kelle tűnnie. Confessióm, pár krajczárért írtam tetszhaláláról.
El-tűnt, ezer nő kéjsikolyt hagyván rutza 's tikhangba kever-
ten. A' suicida kunnilingválhatta PSYCHÉT. Ne vigy URAM
senkit ilyen kísértetben.

A BBTE Magyar Irodalomtudományi Intézete **Weöres
Sándor pályázatának** dobogós helyezést elért pályázata-
it közöljük oldalainkon. André Ferenc I. díjban, Székely Örs
II. díjban, Gondos Mária Magdolna III. díjban részesült.

KINDE ANNAMÁRIA

Vizes rémálom

Sírnak a felhők,
sírnak az égen.
Nem látlak téged.
Tegnap se régen.

Sírnak a felhők,
könnyük eláztat.
Tegnap se látlak.
Régen se látlak.

Sírnak a felhők.
Tombol a stégen
láncos kísértet.
Vízavi srégen.

Sírnak a felhők.
Csósz a barátom.
Vizes rémálom
lóg a lelátón.

Sírnak a felhők
tegnapról mára.
Halj bele már a
Dialektikádba!

Már hova

Húzódjál közelebb csak ennyi volt,
lassul a tánc, kihűl a hó.
Hallgass már hosszan,
ne öltse a szót!
Nem kétséges, ennyi volt.

Húzódhatsz közelebb, ha jó neked.
Ám nem muszáj, el is mehatsz!
Karodba venni az életedet
most megtehetnéd, de még:

Ne járkálj!
Lépteid ritmusa szétcincál
Időt, ami folyamatos, ha jó!
Ne hátrálj!
Nem támad senki, ha jó voltál...
És már hova,
bárhova mennél,
te mindenütt,
majd ott leszel,
naná.

Sláger

Valaki régen,
egy vastag könyvben
mindezt megírta már.

Valaki másutt
magára vásott
és aztán vén számár.

Valaki mondta már ezt valahol
valakinek, aki ma más.
Ha azt a régi könyvet fellapozod,
kiszól egy vallomás.

Valaki szól neked, hogy igazán
letörölhetnéd már a port
a könyvespolcra, amin igazán
több ócska könyv honol.

Valaki fogja meg a kezemet.
Oly viharos a nagyvilág.
Valaki tarthatná a fejemet.
Rezeg a mosdótál.

Ars poetica

Mindenütt gyökér

Nagyon akartam hinni
hogy én megúszhatom.
S végül a képes ember
úgy megriadt a képtől,
amit versembe írtam,
menekül azóta is
hetedhét határon,
földönfutó füstként.

Rövid karddal
madarak gyökerét
nem ássa.

Nem tudja, mit hall,
szája mit beszél.

Nem tudja, él,
nem él.

Amikor tehetetlen

Álltam, az idő úgy
süvített mellettem.

Nő lettem, azután
megint ember lettem.

Könyveltem az álmot,
álmoztam a könyvet.

Józanra kábultan
nem hittem, hogy értem.

Felébredve újra
hitetlen nem értem.

Testvérem a ringben,
mi a jó a hitben?

Levegőt a lángnak –
mondom, mert hiába.

Más sereget kerít,
más tűzhely a vágya.

Ennyi jut csak, innen
akárhová indulsz.

Hatvan légköbméter.
Vadanként már csak hús.

Osonnak-csörtetnek,
mindig ártatlanul.

Életem már példa:
jó vad holtig tanul.

Amikor felnőtt

Jelentem,
szekérderekyi aggodást,
félelmet, rettegést, szorongást,
démont és fantomot
sikerült feldolgozni.

A gyermek képein már látszik
a hegy, az erdő és a tó.
Atlantisz templomát betöltik
kőnek, fának és víznek hangjai.

Mario Vargas Llosa Kolozsváron

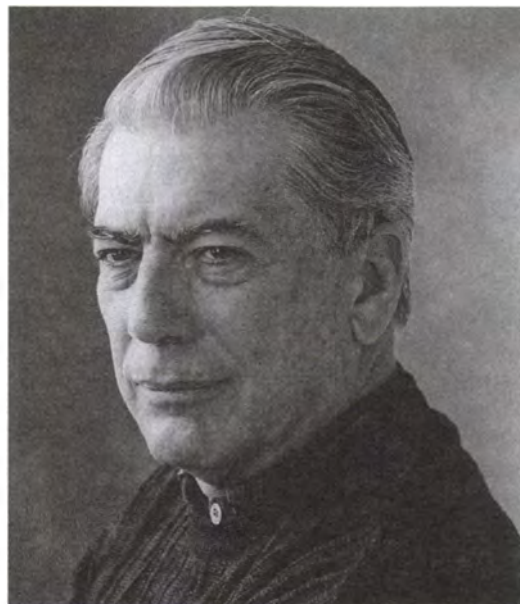
Egy világpolgár vallomásai

Feltétlen hódolat övezte Mario Vargas Llosát kolozsvári tartózkodása alatt, sőt már azelőtt – vagyis attól kezdve, hogy a sajtóban megjelent a hír: a Nobel-díjas perui író a kincses városba látogat május 20-22. között. A közösségi oldalakon rosztyárokat megszágyenítő rajongással beszéltek róla (elsősorban hölgy) olvasói; és ez mégiscsak jó hír, amennyiben arra enged következtetni, hogy az irodalmi siker és a népszerűség nem csak a Paulo Coelho és Stephenie Meyerek privilégiuma. Nem pusztán a Nobel-díj vonzerejéről van szó: ez a fajta ünneplés azt jelzi, a város kulturális (köz)életének alakítói és résztvevői tisztában vannak azzal, hogy az egyik legjelentősebb élő író fogadhatják, először és minden bizonnyal utoljára (a hangulat kicsit emlékeztetett Faludy György hajdani kolozsvári ünneplésére, de az teljességgel „magyar ügy” volt). Mario Vargas Llosa nem „csak” egy nagy író a sok közül, hanem magával hozta mindannak a szellemi kisugárzását, amit latin-amerikai prózaforradulatként ismerünk; olyan ember, aki egyrészt bizsergetően egzotikus, másrészt megnyugtatóan európai. Akárcsak Borges, tehetnénk hozzá, de őt már aligha avatják díszdoktorrá a kolozsvári egyetemen. Mert a perui író idelátogatásának indoka és célja ez volt: a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Doctor Honoris Causa címének átvétele – és ha már itt volt, nyilvánvalóan nem úszhatta meg ennyivel.

Erdély fővárosa tehát „Mario Vargas Llosa Napokat” tartott, teljes joggal: a városnapok, a Magyar Napok, a TIFF, a Félisziget és a különböző kisebb fesztiválok, koncertek mellett talán helye van ennek is. És hogy mennyire helye van – az irodalom általános szerepválságának korában, miután a Szerzőt állítólag már el is temették –, bizonyítja az a (sajtóbecslések szerint) közel kétezer ember, aki a bölcsészkar különböző helyszínein, szemelesen vagy képernyőn keresztül hallgatta-nézte végig Vargas Llosa és Gabriel

Liiceanu sajátos eszmecserejét. Ne feledkezzünk meg azonban arról, hogy a közönségtalálkozó a háromnapos látogatás zárómozzanata volt – a nyitány, a „belépő” viszont a lehető legstílszerűbben esett meg: színházi publikum előtt; ráadásul oly módon, hogy ő maga is részévé vált az előadásnak. Az történt ugyanis, hogy a román Nemzeti Színház kifejezetten a szerző kedvéért bemutatta Vargas Llosa *Az Ezeregyéjszaka meséi* című darabját, a végén pedig egy ügyes – és igencsak teatrális – húzással magát az író is sikerült bevonni az előadásba: a végső dialógust a díszpáholyába belépő főhősnővel közösen, egymásnak románul, illetve spanyolul felelgetve adták elő. A zenekar pedig lenyűgözött... volna, ha lett volna zenekar.

Ez a „játékos”, intellektuális csínytevés kapható Mario Vargas Llosa azonban a teátrum falai között maradt. Az egyetemi pulpituson már egy változatlanul rokonszenves és szellemes úriember lépett a közönség elé, akit azonban mélyen foglalkoztatnak a kultúra és a társadalom aktuális problémái. Aki ott volt, megérthette, miért fontos (és nem csak jó) író ez az ember. Mario Vargas Llosa az írástudóknak abba a típusába tartozik, amelyet jószerivel már csak az irodalomtörténeti munkák és memoárok lapjairól ismerünk – mi, magyarok Márait vagy Szerb Antalt képzeljük ilyennek. Elegáns, művelt, régi vágású világpolgár, aki egész életét a nyugati kultúra értékeinek büvkörében élte, és ma, amikor ezek az értékek egyre inkább elveszítik korábbi domináns státusukat, már-már anakronisztikusnak hat – és éppen ettől annyira vonzó jelenség, főként azok számára, akik maguk is gyanakvással figyelik ezeket a fejleményeket. Llosa szellemi értelemben voltaképpen 19. századi író, Balzac, Flaubert vagy Tolsztoj örököse (de tágabb irodalomtörténeti perspektívában Cervantesé vagy Faulkneré

is, persze), s talán az ő – és természetesen García Márquez – műveinek olvastán érthetjük meg leginkább, mit is jelent az, amit a történet újralfelfedezésének nevezünk a latin-amerikai prózairodalomban. Vagyis a Történet, nagybetűvel: a Nagy Történet, a Nagy Elbeszélés. És a Könyv, amelyre épül(t) az egész, a Gutenberg-galaxist szétrobbantani látszó információs forradalom előtti klasszikus kultúra, és amely – ahogyan hitték – a belőle szétsugárzó tudás révén jobbá teheti a világot. És mindaz, ami a nyugati modernségben morális, társadalmi és politikai síkon ehhez kapcsolódik: a szekulárisá vált keresztény humanizmus, a szabadság, az egyéni felelősség, a tolerancia értékei. Bár Llosa látja, hogy a nemes eszmények részben illúzióknak bizonyultak, a vészmadár szerepét játszó Liiceanuval ellentétben töretlenül optimista: az ember a fikció segítségével mászott ki a barlangból, mondja, a fikció legteljesebb formája az irodalom, és az irodalom a kultúránk „alapkőve”. A kultúra legveszedelmesebb közelmúltbeli ellenségét, a kommunizmust pedig sikerült legyőzni, megbirkózunk a többi gonddal is. És még az sem kizárt, hogy neki lesz igaza.

PAPP ATTILA ZSOLT

Mario Vargas Llosa és Gabriel Liiceanu a kolozsvári bölcsészkaron – fotó: Tofán Koós Imola / maszol.ro

SZŐCS ISTVÁN

Lélektől lélektanig

ELMEJÁTSZMÁK – a *Korunk* idei májusi számának színes címlapján ez áll; fehéren feketén. *Lélektani súlypontú* lapszám; kitűnően összeállítva, és nem összegereblyézve, amint ez a témasúlypontos lapszámokkal gyakran megesik. A lapszám szerkesztője, Rigán Lóránd jól eligazodik a terepen, tudja, hogy az utóbbi több mint félévszázad alatt valóban eltelt ötven-hatvan év, és a dolgok nem ott folytatódnak, ahol annak idején a *második világháború után leeresztett* vasfüggöny miatt félbeszakadtak, amikor „kizökkent helyéről az idő.” Amikor például megérkezett a kolozsvári egyetemre az első kézi sokszorosítású szovjet pszichológiai tankönyv, és a *Hazugság* fejezet címe alatt ez állt: „A hazugság az osztálytársadalmakban megnyomorított lelkű ember tulajdonsága. A szovjet ember nem hazudik.”

Az akkori pszichológusok, akik a mélylélektan, a viselkedéstan, az orvosi alkat-
tan és az alaklélektan különböző irány-
zatain álldogálva, vitatkozva próbáltak
egyensúlyt találni a szaktudományok
szigorúsága és a „művelt nagyközönség”
mohó kíváncsisága között, úgy érezték,
visszakézből szájon vágták őket. És mit
lehet ilyenkor tenni? Semmit. Mintha
nem történt volna semmi – kifelé. Otthon
pedig a pszichológus a lakásában a na-
drágszíjjal csapkodva rohangál föl s alá, s
üvöltözik: „Mennyi hülyeséget kell mon-
dani az embernek; s még meddig?”

Ám aztán telt-múlt az idő s mint-ha kezdenének visszatérni a régi szép idők. Csakhogy: nem éppen úgy. Ahogy nem tért vissza a *Franck* kávépótlék (cikória), és nem a *Suchard* főzőcsokoládé; és mindennek vaníliaesszenc és szója íze lett, úgy a közhasználatú, a „művelt nagyközönség” számára készült pszichológiában is mindennek műíze lett.

A tévébámuló jámbor polgár, aki egyetlen estén akár tucatnyi rémes gyilkosság „szakszerű” pszichológiai elemzését is megkaphatja, hol a rendező és a szereplők láttatásain, sugallatain keresztül, hol a direktben megszólaltatott és a játékban is szerepet kapott „pszichiáterektől” és kriminológusoktól, megtudhatja, hogy *mindennek oka a család*. Ha van, és nagyon jó, az a baj, mert meleg védőszárnyai alatt nem nőhetnek ki a fiókák toltai; vagy, ha van ugyan, de rossz: züllött, hibás, akkor megsokszorozva adja tovább az erkölcsi és szellemi nyomort, ha pedig egyáltalán nincs, akkor a menhelyek... a nevelők... a cimborák... stb. Ne is folytassuk.

Ez az *infantil-fatalizmus*, ami képernyőn, színpadon és olcsó regényben mindent bemázol, tulajdonképpen csak kevés vulgarizált freudizmust tartalmaz – mely szerint a kisgyerekkori szex-élmények és feldolgozásuk módja (elfojtás, neuraszténia vagy szublimáció, átlényegítés) határozza meg kivédhetetlenül a személyiség

sorsát – hanem inkább „adlerizmus” a töltete: HATALOMVÁGY és folyamányai...

Természetesen, az *Elmejátszmák* nem e valóban közönséges, *ordináré* érdeklődés kielégítésére törekszik; visszatér vagy a visszavezető utat keresi a száz év előtti eredeti helyzethez, amikor *a pszichológia a maga harcállását még a filozófia és az idegélettan közé, a lételmélet és a mikrobiológia közé* próbálta kiépíteni. Szigorúan szaktudományos írások ezek, még egyszerű recenzálásukra sem tehetnék kísérletet. Azonban van egy olyan vonatkozása a tárgy szókinszének magának, ami arra indít, hogy ne csak a „művelt”, hanem a „széles”, a legszélesebb közönség tudattartalmainak is némi hangot adjak „ez irányban”.

Nemegyszer megfigyeltem (írtam is róla), hogy sok egyszerű ember a *lélektan* tárgyát valahova a teológia és a spiritizmus érintkezései pontjára helyezi. A *lélek* képzetéhez hozzátartoznak a *jóság*, az *életesség*, sőt a *szépség* képzetei is! Gondoljunk csak az ilyen kifejezésekre, hogy *lelketlen*: ez a rosszindulat magas foka! S bár a babonás ember hisz a rossz lelkekben is, azt mondja, hogy: *szegény az ördög, mert nincs lelke!* Tehát a néphitben az ördögség nem *negatív lélek*, hanem *lélekhiány* állapota, s talán ezért igyekszik

Öregek

örökké mások lelkeit megkaparintani... Nagyon ősi etnológiai, sőt vallási hiedelmek öröklődtek köznapi vagy meseszövegbeli szólásokban: „úgy megijedt (az ördögtől), hogy se bűt, se bát nem tudott mondani”... Mivel Óegyiptom hite szerint az embernek három lelke van: a KÁ (vagy az OK), a halál után visszatér az *egyetemes* lélekbe, *személyes*, azaz egyedi lélek van kettő, a BŰ és a BÁ. Az egyiknek le kell szállnia az alvilágba, a másik még sokáig ott él a holttest körül, s akkor enyészik el, amikor már mindenki elfelejtette a halottat. Bizony, sokszor halani naiv olvasóktól a csodálkozó kérdést: miért üldözték úgy a régi törvények a bűbájosságot?... Azért, mert az nem bűvészkedést, vagy szemfényvesztést jelentett, hanem halottidézés, spiritizista prakti-

kákat! A Régi Keleten a *Bubaion* viszont magának az istenségnek a fogalmát is jelentette.

A jó és a szép az egyszerű ember tudatában összefügg, olykor éppenséggel azonosulhat; s ennek külön erős vonatkozása van a „szex”, azaz a nemi erkölcs fogalmaira. Azért hozom ezt éppen itt szóba, mert az *Elmejátszmák* füzetébe, szerkesztője munkájától mintegy függetlenül, véletlenül becsúszott két nagyon „pikáns” mozzanat. Az egyik – egy előző számból folytatódó regényelemzésben (Kabdebó Tamás *Danubius Danubiáját* Haklik Norbert szemelgeti) ez a fejezetcím: *A legnehezebb, avagy hogyan fér meg ugyanazon bekezdésben az orális szex és az ima*; a másik, egy könyvcím a szerkesztő ajánlatai közt: *„Mithu M. Sanyal: Vulva. A láthatatlan szerv fölfedezése.”* Egy kis malackodás még meg is mosolyogtatja az embert, de ez már csípi a szemet.

Az első általam kipécézett helynél a szöveg nagy része tulajdonképpen nem is a címről szól, hanem arról, hogy a tízparancsolat hatodikja, a „ne paráználkodj” több nyelven egyszerűen azt jelenti, ne légy házasságtörő – például még a németben is: „breche die Ehe nicht!” Másokban már olyasmit, hogy „ne bujálkodgy!” Románul „nu preacurvărești”: „ne na gyon kurválkodj!” Sajátságos módon, nem haklik a recenzens eszébe, hogy a házasságtörésben – akkoriban, amikor oly szigorúan büntették –, nem a másik személlyel elkövetett nemi aktust sújtották, hanem az *esküszegést!* A középkori magyar jogrend szerint a mások szolgálóleányaival való szeretkezés azért volt halálos vétek, mert: *elvonta őket – a munkától!* Ugyanígy: a szemérmesség sem önálló „nemi” produkció, hanem részint önvédelemből, s nagy részint *szépérzék*ből fakad. (Ami a vulvát mint költői tárgyat illeti, azt hiszem, Janus Pannoniusnál találkoztam először vele, ahol Ursula miccsodájáról „költ”, de semmi különösebb hatást nem vált ki, csak egy fintort.) Hamvas mondja az altest belső szerveiről, hogy a természetnek ahhoz az oldalához tartoznak, amelyik *mer nem szép lenni*. Ilyenformán a legősibb idők óta a művészet *nem ábrázolta*, hanem csak *jelezte*, nagyon is stilizálva! Állítólag a *Mandala* is ilyesmi. Sajnos sohasem fogom megtudni, mit ír a könyv, mert nincs képem a könyvesbolt eladónőjétől kérni ilyen című könyvet. Külön érdekességnek tartom, hogy a könyvet a csíkszeredai *Bookart* kiadó jelentette meg. (Hallom, sógor, viszik a kied anyósának a bácstálán fálét kiállításra, a kásárvás mindánit náki!). A szemérmetlenséget a szépérzék utasítja el, nem véletlen, hogy egyes modern művészeti és mű-elméleti felfogások éppen a *szép* fogalmát tagadják! (Az sem véletlen, hogy Dosztojevszkij valahol azt mondja: *A világot csak a szépség mentheti meg!*)

Még valami: többször olvastam francia antropológusoknál, hogy az emberi öntudat az őskézetektől fogva igyekezett magát elhatárolni az állatoktól, a szemérmesség nem egy műfogását így kell értelmezni: Szép az, amit érdek nélkül, csakis *emberként* veszünk észre.

TÓTH MÁRIA

Kutyaélet, kutyamódra

Bukarest, a román főváros a kóbor kutyák városa. Így tartja számon a világ. Igenám, de ebben a kóbor világban van valami csodálatos rendszeresség is, amit az állatok ösztöne diktál. A kutyák dolgoznak is a maguk íratlan szabályai szerint; öröködnék. Ott húzódnak meg a nagy házak bejáratánál, ahol a benyílóban és a lépcsők aljában fedél is van a fejük fölött. Az állatok általában szomorúak, csak a madarak boldogok, mert ők repülnek. Az emberek szeretik és el is nevezik őket, sok fantázia azért nem szorult a románokba, mert a nőtényeket kislánynak hívják. A sintérek és a ház lakói elviszik a nőtényeket az állatklinikára, és sterilizáltatják őket, ezek kapnak a fülükbe egy csipeszszerű fülbevalót, számmal. Ergo, ők már számbavétettek. No meg a naiv városatyák így próbálnak gátat vetni szaporodásuknak. Ám a faluról beáramlott parasztok holmi alkalmi munkára egy kosárban fészekalja kiskutyát hoznak Bukarestbe, és leteszik a házak bejáratához. Jönnek a jószívű román asszonyok, és ezeket s nyüzszítő kis lelke-

ételnek nézett ki, és délidőn feltálatam a Kucinak az ebédjét. Ha éhes volt, vékony, sípoló hangot hallatott, ami az orrán jött elő, ügetett a piros tálkához. Jelzem, ez a sípolás, evés közben is ment tovább, ha a Kuci pihenőt tartott és rábáméskodott a világra. Ha valaki más, istenes lélek előttem már megetette, a Kuci nem sípolt és nem járult a piros tál elé. A kutyák párban élnek, a Kuci mellett is van egy nagydarab, mutatós kan, hideg időben, a lépcsők alatt összebújva melegíthetik egymást. Ha a Kuci már jóllakott, hagyja, hogy a kan is a tálhoz lépve fresszjon. Totális a béke és az egyetértés. S ebbe a világba beléptek az építómunkások, akik renováltak; hőszigetelték és lefestették a házat. Nekünk szerencsénk volt, mert az Európai Unió küldött erre pénzt, tehát mi nem kellett fizessünk.

A faluról betódult alkalmi munkások nem szerették a kutyákat, mert szerintem, ők semmiféle érzelmet nem táplálnak állat iránt. A kutyák ezt a viszolygást röptében fogták, és lényük mélyén negligálták, semmibe vették a dolgozók társadalmát.

Kucit halálra gázolta egy autó, csak a feje maradt ép, ha ez engemet érdekel, és tovább részletezik a tragédiát. Az egyik munkás egészen közel lép hozzám, mint-ha azt hinné, süket vagyok, s a képembe vágja: „Érti?” Bólintok, hogy értem, és hullanak a könnyeim. Ezek a baragáni munkások állati módra rosszak, buták, s az én állatbarátságom legbelül irritálja őket, legbensőjükben vihorásznak, mulatnak rajtam egy jót. Ezek a lények buták, piszokban, trágyában nőttek fel, az anyjuk sose biztatta őket: kislám, viselkedjél; így hát ők belefásultak a rossz-ságba. S ahogyan hallhatom, hogy cifritják a Kuci kimúlását, felfogom, hogy a szavaknak külön élete van, vannak jó szavak és rossz szavak, attól függően, hogy melyik szó mellé pászítod őket. Esterházy mondja: vannak piszkos szavak is. S a baragáni férfiak ajkáról kárörvendő, mocskos szavak pattannak le.

Felmegyek a cella-lakásomba, letezem a kutyaeledelt a konyhaasztalra, és sírok, s ahogyan elülök a kutya-ebéd előtt, egyszer csak azt hallom, hogy a Kuci ugat. Az ő hangját rögtön felismerem. Felkapom a tálkát, és sietek lefelé. A Kuci és kantársa ott vár rám a bejárat ajtó előtt. Hallom a Kuci sípolását, látom, hogy ráveti magát a piros tálkára.

És az történt, hogy amíg a kutya falt a lábam mellett, én az egész testemmel uralkodtam a baragáni rossz-ság felett, szóra se méltattam őket, szótlanul álltam ott, feléjük fordulva, ám semmibe véve őket, átnéztem rajtuk. Magamban arra gondoltam, ezek a nyomorultak most éhesek lehetnek, s a kutya márkás kutyaeledelt fresszol, makarónival dúsítva. Hát ezt el lehet tőrni, ki lehet bírni? Esélyük sincs rá, hogy a lelkemben résnyi bejutás nyíljon, ami semmivé tehené a munkások rossz-ságát, mert én halani vélem a röhögésüket, hogy egy autó halálra gázolta a Kucit. Mert ezek az emberek nem beszéltek, csak szavakat szavakra raktak, szövegeltek, minden érzés nélkül. Valahányszor találkozom az emberi rossz-sággal, előbb józan észre intem magamat, óvom magamat az emberi rossz-ságtól, ami ragadós, ami rám tapadhat. Nem várom el tőlük, nem nézem ki belőlük, hogy ismerjék Kantot és híres erénytanát, de arra számítok, hogy minden emberben maradjon egy cseppnyi a születésénél kapott emberi jó-ságból, ami a mennyei jó-ságból fakad. Ezekben a baragáni ficsúrokban keveredik a tisztesség a tisztetlenséggel, ágyó morálitás, amellelt ők elmennek. A mai civilizáció megpróbálja normákba csomagolni az embert, már akit lehet. Vannak tudósok, akik azt állítják, hogy a városi ember szíve gyorsabban ver, ám a falusi embernek és a neveletlenségnek ehhez semmi köze. Ezek a munkások elhidegült figurák. „Aki nem bolond egy kicsit, az nem is normális, s aki rossz, az rossz is marad.”

Lehajolok, felveszem a tálkát, és elnyel a ház bejárata. Hiszek abban, hogy ezt a történetet nem lehet tovább mesélni, érdemes és érdekes lenne, de nem lehet. A rossz-ság megfogalmazhatatlan.

Szabó Tamás: Perspektívák

ket felviszik az otthonukba, cuclival táplálják őket, míg fel nem cseperednek, a aztán leviszik a lépcső aljába. A sógorom megtanított rá, hogy a kutyák nem bántják a kicsi és az öreg állatokat, tehát van erkölcsi normájuk. Eltűrik maguk mellett. És most gondolok a kínai emberekre, akik tisztelik és vigyázzák az öreg és kövér embereket. Én egy fülbevalós szukát vettem oltalmam alá. Kezdetben holmi pálcikaszerű kutyaeledellel tápláltam, naponta egyszer, úgy estefelé. Később, télvíz idején, dobozos Pedigree húst vettem, hozzá csőtészta főztem, ez a valami

Már őszbe fordult az idő, az éjszakák hűvösek a poros, koszos nagyváros fölött, és így éjszakára kitarulkozik előttünk a magasságos égbolt. Jó félév-százada élek itt, ezt volt alkalmam bőven megtapasztalni és megtanulni. Ezeket az éjszakákat szeretem, ha álmomból megébredek, megyek ki a teraszra és báméskodom a csillagos égboltra.

Egyik nap, délben, viszem le a Kucinak az ebédjét. A Baragánról betódult férfiak közül néhány a földszintet vakolja, s amint meglátnak, kórusban kezdik mondani, hogy hiába hoztam az ételt, mert a

BORSOS J. GYÖNGYI

Hogyan működik a macska?

Tudtuk Bohumil Hrabalról, Karel Čapekról, T. S. Eliotról, Julio Cortázarról, Jorge Luis Borgesről, Ernest Hemingwayről, Truman Capote-ról, Aldous Huxleyről, Mark Twainről, Jack Kerouacról, Raymond Chandler-ről, Ray Bradburyról, Philip K. Dickről, Jean Paul Sartre-ről vagy Weöres Sándorról – hogy csak néhány nevet említsünk eme kifinomult ízlésű klubból. És most már György Attiláról is tudjuk: macskás lélek.

Sok mindent szoktak gondolni azokról az emberekről, akik vonzódnak a macskákhoz, leggyakrabban azt, hogy az esetek többségében unatkozó, magányos vénleányok. Darwin is gondolta ezt példának okáért, amikor megalkotta híres tételét a vénkisasszonyok és a bőszes vöröshere-termés összefüggéseiről. Meglehet, akkoriban még valóban inkább vénkisasszonyos manír volt macskát tartani, lehetőleg egy tucatot, lehetőleg ágyban, párnák közt és masnival a nyakban. Azóta szerencsére változtak az idők, s új emberi kategóriákkal bővült a macskák rajongótáborra – méltán, tegyük hozzá: aki egyszer barátságot kötött ezzel a rejtélyes állattal, többé nem tud és nem is akar lemondani a társaságáról.

Esetünkben a rajongó férfiember, csángosan székel férfiember ráadásul, mely tulajdonságok közül egyikről se vélünk, hogy predesztinálná a macskarajongásra, hacsak nem lenne mindezek mellett író is, ami viszont már sokkal inkább. Macskák és írók különleges kapcsolatban állnak egymással, s hogy ez milyen hatással van művészetükre – nos, elég csak megtekinteni a fenti, közel sem teljes listát. E jótékony befolyás legfrissebb bizonyítéka az *ÁETRIUXA, avagy Macskalausz haladóknak*, mely szintén nem születhetett volna meg egy (több) macska ihlető létezése, akarom mondani, társszerzősége nélkül.

Minden macskásnak vannak történetei saját kényurairól, melyeket előszeretettel oszt meg hasonló érdeklődésű ember-társaival, ez alól a macskás író se kivétel. Olvastunk már korábban is Cirmosokról, Fricikről, Micikről egy-egy mese erejéig. A *Macskalausz* ezen előzményekhez képest egy egész sorozatot, könyvnyi terjedelmet áldoz erre az egyébiránt (főleg jóllakottan) igen hálás témára. Ám valódi újszerűsége nem(csak) ebben áll: sztorik helyett vagy azokon keresztül egyfajta macskalényegről, a Cirmosok, Fricik, Micik mögötti macskaságról szól szerető humorral és (ön)íroniával, megspékelve izgalmas kultúrtörténeti adalékokkal. Mindezt a szöveghez jókedvű kandúrként, kötődéssel, mégis önállósággal törleszkedő, beszédes illusztrációk fűszerezik – alkotójukat, Fogarasi Hunort mindenképp illik megemlíteni egy kiadós dorombolás erejéig.

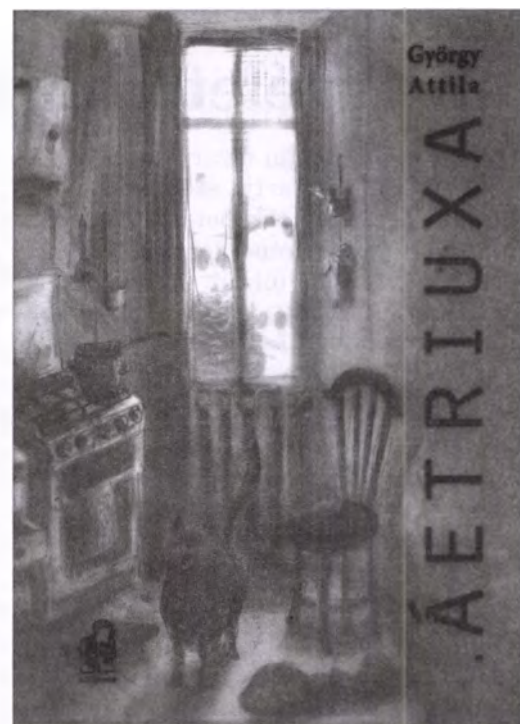
A mű, alcíme szerint, arra vállalkozik, hogy eligazít a macskában. Nem csekély feladat, a macska ugyanis nem véglegesen feltérképezett, rengeteg benne a váratlan elágazás, titkos ösvény. Számos megválaszolatlan kérdés fölött töpreng és találgat a macskatan, máig nem tud-

ta megfejteni például, hogy miféle csinálnak a fajtájuk magányosan sétáló életmódjára nem éppen jellemző, jobb híján „társas együttlétnek” nevezett jelen-ség ideje alatt a csöndben-körben üldögélő környékbeli kandúrok. Gondolatátvitel útján kuncognak gazdáikon, hazatelefonálnak az anyabolygóra, hogy küldjenek cserealkatrészt az elromlott úrhajóba, esetleg csak szimplán csendkirályoznak? Ki tudja. Macskánál minden elképzelhető, és annak ellenkezője is.

Mindez nem azt jelenti, hogy a macskát nem lehet, nem kell vagy nem érdemes felfedezni, s ha valaki hajlandó nyugton ülni, birtoklás és tudálékosság nélkül figyelni rájuk, ne kerülhetne nagy titkok birtokába. Itt van például kalauzunk, ki alaposan fel van készítve macskából: olyanira kiismerte őket, hogy félő, a leleplezéssel magára vonhatja e nemes dögök bosszúját. (Tartok tőle, hogy Bacilus a billentyűzeten kilépegetett *áetriuxa* jel-szóval a világalom átvételére mozgósít, s most a könyv terjedésével máris macskák hadseregei fenik körmeiket fákra és kanapékon.) Egy felsőbbrendű lény valószínűleg nem szereti, ha ennyire kitergetik a lapjait – akkor se, ha még mindig marad nála jócskán adu ász –, kiváltképp, ha kevésbé előnyös profilból is festik őt. Egyedüli enyhítő körülmény lehet, hogy vele összehasonlítva az emberiség még előnytelenebbül fest, és ez újfent kuncogásra adhat okot.

A bédekker haladók számára ajánlott ugyan (mit ajánlott, kötelező olvasmány!), de kezdők vagy éppen idegenkedők is élvezettel, s remélhetőleg haszonnal forgathatják. (Talán néhányan ez utóbbiak közül revideálják álláspontjukat az olvasottak hatására, ami már csak pragmatikus szempontokból se utolsó arra az esetre, ha a macskák tényleg átvennék a világalommat.) Vidám kis értekezések ezek, ami persze nem jelenti, hogy tanulság nélkül valók. Sőt. Ami azt illeti, számolni kell némi kényelmetlenséggel: bár elvileg arról olvasunk, hogyan működik a macska, óhatatlanul meg fogunk tudni egyet s mászt az ember nevű haszonállat működéséről is, és ennek nem mindig fogunk örülni. Mindenképp gyanússá válnak például azok a megrögzött ellen-drukkerek, akik súlyos vádakkal szokták illetni a macskákat. Szemükre vetik, hogy hálátlan, önző teremtmények, alat-tomosak és kétszínűek, áldozatuk vergődésében gyönyörködő, kegyetlen kéj-gyilkosok – szemben, ugye, az emberrel, aki mindenkor önzetlen, lojális, egyenes és nagylelkű, és egyáltalán nem szokása élve elásni gyanútan macskakölyköket. Efféle sötét sikátorokba is behurcolász minket érdemes idegenvezetőnk. De úgy kell nekünk.

Az utolsó fejezet végére mindenesetre meggyőződhetünk: a macska, még ha ellenséges propaganda nemegyszer állította is ezt a történelem során, nem ördög-től való. De nem is egyenlő velünk. Olyan, amilyen, és nem áztat senkit az-

zal, hogy más lenne. Némelyik kedves, némelyik marcona, egyik oktondibb, a másik minden hájjal megkent gazember. Gazmacska. Hordozza gyarlóságainkat vagy felülemelkedik rajtuk, s ezzel kíméletlenül szembesít velük – de feloldozóan, mintegy vigasztalásként odabújik vigyázni álmunkat: ha így is szeretsz, így is szeretlek, mondja. Ha éppen ráérünk, tanulhatnánk tőle ezt-azt. Meglehet, direkt az emberi elbizakodottság ellensúlyozására lett teremtvé a nyolcadik napon, s ha így lenne, valóban egyet kell értenem a szerzővel: „Ha van a Természetnek – ha úgy tetszik: a Teremtőnek – remekműve: úgy ez a Macska.”

Ez hát a Macska. Gyógyító, barát, zsarnok. Szellemek, démonok világában járkal, dimenziók között jön-megy. „Tán isten is, tán csak manó”, sejtette Baudelaire, akit, pardon, kifelejtettem a klubnévsorból. Mi, gyakorló macskások már tudjuk ezt. Etetjük, itatjuk, kényeztetjük Őt, hogy kegyes legyen hozzánk, s rossz hírünket ne költse az univerzumban. És igen, szeretjük is, fajtája minden bájával és hibájával együtt. Elbűvölő és nyugtalanító kettősségét, sztoikus nyugalalmát és hedonista szenvedélyességét, ragaszkodó függetlenségét, szemének arany cikanásait, melyek egy másik, ismeretlen valóság tűzét sejtetik.

De minek is csacsogok én erről: a macskarajongás oka, csakúgy, mint maga a macska, igazából megnevezhetetlen, hogy újfent egyetértsek a szerzővel, aki mindezt sokkal értőbben és pompásabban fejt ki. Tessenek csak meggyőződni róla. Végezetül azt kívánom, kilenc élete legyen a könyvnek, mint minden valamirevaló *felis*nek. Mert a macska szép, a macska jó, macskával élni csupa móka és bosszúság. Aki nem hiszi, tartson macskát. Vagy olvassa el a művet. Esetleg mindkettőt. Mi mást mondhatnék még: macskalandra fel!

György Attila: *ÁETRIUXA, avagy Macskalausz haladóknak*. ARTprinter Könyvkiadó, Sepsiszentgyörgy, 2012.

Monológba sorvadt párbeszéd

Mindnyájunk Misi bácsija!

Most már nem titok, Te voltál nagy öregek közül a soros. Elmentél. Azt szokták a soros elmenőkről mondani, hogy itt hagyták övéiket örökre. Pedig nem. Csupán az emlékezés messzeségébe vezető ösvényre csalogatják őket, hogy rajta járják a felidézések útját régtől maig s a mán is túl, az ég kékjébe tűnő távlatokig. Aki emlékezik, gyarapszik egy gyakorító jelen-többlettel: újra meg újra átéli, ami megvolt már, megszüntetve megőrzi a múltbeli jelent, nem akar, de nem is tud élni nélküle immár.

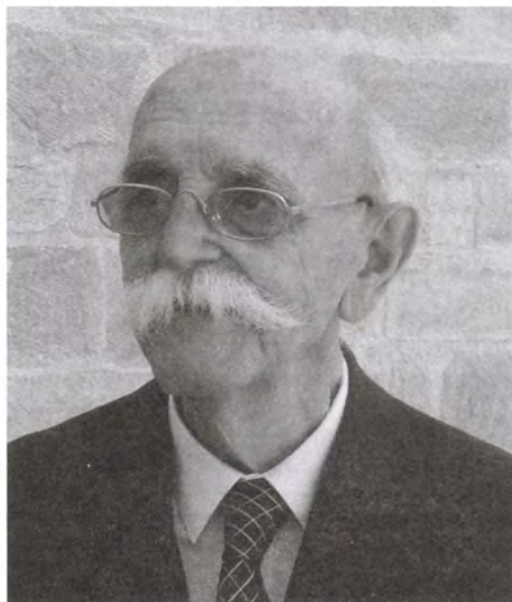
Hányszor sejtetted Te is, és sejtetted barátainkkal is, hogy ez az egyetlen járható út az élővé tett múlt megőrzése felé.

Most, rátérve az emlékezés szívműködésére, ne vedd rossz néven, de nem sírfeliratot vagy nekrológot írnék, hanem fellebbentném a sok-sok gyönyörű emlékről Maya fátylát, és megidézve őket, bizonyítanám örök jelenlétet miközöttünk.

Talán részletesen el kellett volna mondanom, hogy még két hónap, és július 21-én betöltöd 87-ik életévedet. De másként volt megírva. Am visszatekintve megélt éveidre, kiderül, nem mentél el teli kofferrel. Ránk hagytad minden vagyondodat, hiszen nekünk gyűjtötted sokoldalú munkásságod során. Hogy az '50-es években a Kolozsvári Zeneművészeti Középiskolát igazgattad, karvezetője és karmestere voltál az iskola zene- és énekkarának, és kamarazenét tanítottál ugyanott egészen napjainkig. Aztán másfél évtizeden át a kolozsvári filharmónia művészeti titkára voltál. A rendszerváltás után újraalakítottad a Romániai Magyar Dalos Szövetséget, örökös tiszteletbeli elnöke voltál és maradsz ezután is. A költő szavait idézve, Te voltál és maradsz a tűz csiholója, szikrák szórására-vetésére ihletted énekkari kultúránkat, zenei életünk próbakövét. És kihagyhatnám a felsorolásból Rétyet, a székelyföldi nyári tanuló táborok Eldorádóját, amelyet következetesen vigyáztál és irányítottál? S mindezek mellett megjelentetted hazai zeneszerzőink kórusművészetének antológiáját, és lehetővé tetted, hogy saját művészetünk alkotásait mi magunk énekelve-művelve vehessük birtokba valódi, hiteles zenei értékeinket. Na, és az értékeinket következetesen számon tartó hommage-műsoraidd, ünnepélyeid sorozata,

Bartók Béla, Kodály Zoltán, Erkel Ferenc, Nagy István, Márkos Albert életútjáról, életművéről, örökségéről. És a felsorolás korántsem teljes. Még félévvel ezelőtt is ott voltál vigyázó tekintettel, szó szerint, minden jelentős zenei eseményünkön, a koncerteken, a tudományos ülésszakokon, találkozókon, Kolozsváron és vidéken egyaránt.

Talán mindezt részletezve, minderről kellene szóljanak e sorok. Vagy mégsem? Reménykedem, hogy e sorokat átlépve, közvetlenebbül bírhatom szóra emlékeimet. Ha csak egy monológba sorvadt párbeszéd juszán is.

Együtt az emlékezés ösvényén pillanatra lehunyva szemünket, ott vagyunk nálad. Hol is? A liceumi énekkari próbáidon, Bartók egynemű kórusait tanítod be. Éppen a *Ne menj el, el ne menj, Molto tranquillo* dallama csendül fel... De már más koncerten vagyunk... Az újrászó tap-sok elcsendesültek, kifelé jövünk. De honnan? Az újabb emlékkép egy másik hangverseny végét idézi, amelyiken Mozart *Fuvolaversenyével* érettségizik egyik tanítványod. Am újabb áthallásban Mozart *Á-dúr Zongoraversenyének* hangjai csengenek vissza...Persze, persze, ez már megint egy másik koncertünk volt, avagy már a negyedikén vagyunk és Kabalevskij kon-

certjét kísérjük? Mennyi csodaszép zene! Évtizedek sorából megidézett énekkari és zenekari élményeink, amelyekre általában mind vissza tudunk emlékezni, veled együtt beléjük veszni, – hacsak egy álompillanatra is –, és ráébredni a *tovább lépni!*, a *ne hagyd magad!* készítő parancsára... Íme, most fogtál kezét Szvjatoszláv Richter zongoraművésszel, és a Filharmónia művészeti titkáráként biztosítod számára a késő éjszakába nyúló gyakorlás lehetőségét a koncertteremben... Félig nyitva az ajtót, bekukucsálunk a zenelíceum egyik – mi hagyományosan Misi bácsi szobájának nevezzük – próbatermébe, és ott látunk, éppen Kodály Zoltán kamarazenéjébe avatod be tanítványaidat. Folytathatnám az emlékező megidézéseket, amelyekben mindig jutott hely a vidámságnak, a humornak is. És az elkövetett csínyek megbocsátásának is. Nem büntetted, csak bíráló mosollyal fedted meg huncut tanítványodat, aki április elsejei tréfa jogán nevedben, tudtodon kívül, összecsdítette a zenekari tagokat, úgymond rendkívüli próbára, persze, tanár kollégáid méltó haragjára az elmaradt órák miatt. Mert a megbocsátások mértékével éppoly mélyen tisztában voltál, mint aze elvárásokéval és a követelésekével órán, vizsgákon, koncertpróbákon egyaránt.

Az emlékezés is elvárja a jogos szüneteket az újrakezdés igényével. Ezekben az újrakezdésekben aztán az emlékezés ösvénye kikövezett ország-világ úttá szélesedik. Guttman Mihály, a tanár, a karmester, a karvezető, zenei életünk gondolatokban, tervekben, megvalósításokban kifogyhatatlan menedzsere – olyan követendő példaképben áll össze számunkra az általa járt ösvény mozaikjában, amelyet nem könnyű követni. De ha tanítványaid sorára, utódaidd munkásságára tekintünk, akkor, úgy tűnik, hogy ez a kép, száz és száz tanítványod hív követésében újra kilép önmagából, és élő valósággá válik már nemcsak az emlékezés, hanem a tevékeny lét göröngyös útján.

Mint egyike legöregebb tanítványaidnak, bizton mondom: Misi bácsink, meggyünk a ránk bízott országúton, s emlékeinkből kifaragjuk a nem-felejtés kopjafáit, velük cövekelve a *tovább-tovább* útját.

Kolozsvár, 2013. május 20-án

ANGI ISTVÁN

KÓDEX –

Témafelvezető kérdésem: Miért nem képes Magyarországon felerősödni az igény egy nemzeti irodalmi kánon iránt?

Nem tévedés a felvetés: történeti áttekintések, összegzések, értékrangsorok írónak manapság is, de „nemzeti” jelzővel azonosítható kánon nincs. Irodalomtörténet-írás még létezik, bár lehet, már nem sokáig. Kritika éri magának a műfajnak a jogosultságát, mondván: nincs tudományosan rögzíthető pozíciója az efféle vállalkozásnak, mivel az irodalomtudománynak nincs átfogó, egységesíthető szempontrendszere, általánosan elfogadott módszertana. Minden egységesítési kísérlet kényszer, tudományellenes hatalmi befolyásolás. Nincs egy történet, csak történetek vannak. Nincs univerzális esztétika, csak ízlések vannak, melyek egyenrangúak, nem illeszthetők egy nagyobb értelmezői szerkezetbe. Am nem csupán az esztétikai rendszerezések múltját idejük, hanem maga az irodalmiság mibenléte sem definiálható már kielégítően. Az irodalom jelenbeli mediatisáltsága nem teszi lehetővé a szépirodalomnak mint önálló vizsgálati-értelmezési tárgynak a körülhatárolhatóságát. Korábbi műnemei, műfajai lassan – vagy talán nem is olyan lassan – a múlt emlékeivé válnak. A hagyományos irodalmi formák a médiaesemények színes, változatos világát gazdagítják. A szépirodalom átalakul a képek uralta médiafelületek kísérő, járulékos elemévé, a vizualitás illusztrációjává.

Irodalmi kanonizálás – meglehet ideiglenesen – ma is megfigyelhető. A létező rangsorokat azonban a nemzeti vonatkozások-értelmezési rendszerektől szabadulni igyekvő, a szakmaiságot hirdető kiválasztottak hozzák létre. A magyar irodalom és annak tudományos feldolgozásának krémjét egy exkluzív elit alkotja, amely nemzeti értelemben nem törekszik reprezentálásra, ellenkezőleg: idealizált idegen kulturális mintákat követ. Minősítéseik, értékrangsoraik a következő szemléleti alapelvek mentén szerveződnek.

Mindenekelőtt – akár a szélsőségekig vitt – individualizmus jellemzi képviselőiket. Pozícióik elismertetéseiként megszerzett korszerű ismereteiket, szakmai kompetenciájukat hozzák fel érvként. Tagadják az egységes kulturális tradíciót, annak differenciálásában érdekeltek. Nemzeti múltunkat leginkább szegénytelennek és bűnösnek látják, ezért értelemszerűen leértékelik a sikeres, nagy nyelvi kultúrák képezte fejlődésbeli központokkal szembeni összevetésekben. A múlt újrakezdését, revidálását vagy egyáltalán a kontinuitás megteremtésének esélyét is lehetetlennek vélik. A progresszió elvének történelemalakító erejében hisznek. A mindenkori progressziónak beazonosítható hordozói, képviselői, lokalizálható kultikus helyei, szinterei, presztízzsel bíró életvezetési mintái, szeánszai, követendő szertartásai vannak. [...]

PAPP ENDRE: A nemzeti irodalmi kánon szükségességéről. HITEL. 2013. május, 5. szám

– INDEX

HOL-

Kiosztották a Communitas Alapítvány idei alkotói ösztöndíjait. Az ösztöndíjbizottsághoz ez alkalommal 216 pályázat érkezett, amelyből 42 részesült pozitív elbírálásban. A nyertesek egy éven át egyenként havi 720 RON értékű ösztöndíjban részesülnek. Irodalom kategóriában Csuszner Ferencz, Fischer Botond, Jobb Boróka, László Szabolcs, Nagy Zoltán, Papp-Zakor Ilka, Pethő Loránd, Rigán Lóránd és Varga Melinda pályázata részesült kedvező elbírálásban.

Három erdélyi magyar színész (mindhárman a Kolozsvári Állami Magyar Színház művészei) részesült a Román Színházi Szövetség (UNITER) díjában a május 14-i, Iași-ban megtartott gálán. Kézi Imola a *Hedda Gabler* címszerepéért kapta meg a rangos elismerést. Az Andrei Șerban rendezte Ibsen-dráma két további szereplője részesült UNITER-díjban: Hatházi András *Brack bíró* szerepéért a legjobb férfi mellékszereplő, Györgyjakab Enikő pedig *Elvstedné* alakjának megformálásáért a legjobb női mellékszereplő díját érdemelte ki.

Szekelyföldi körúton vettek részt a *Kortárs* folyóirat munkatársai. Ambrus Lajos főszerkesztővel és Pécsi Györgyi versrovat-vezetővel május 21-én Székelyudvarhelyen, május 23-án Gyergyószentmiklóson, május 23-án Csíkszeredában találkozhattak az érdeklődők.

A Romániai Írók Szövetsége kolozsvári fiókjának május 17-én megrendezett díjkiosztó gáláján Farkas Wellmann Endre *L. D. hagyatéka* című verseskötetéért Szilágyi Domokos-díjban részesült, Hertza Mikola *Kísérteti jelleggel* című prózakötetéért Bálint Tibor-díjat vehetett át.

A 97 éve született Méhes György emlékére a kolozsvári Puck Bábszínház és az életművet gondozó Erdélyi Híradó Kiadó ajándékokkal, nyereményekkel és meglepetésekkel tűzdelt mesedélutánt szervezett a kolozsvári Bulgakov kávézóban, május 25-én. A mesedélután házigazdái Máté Varga Ibolya és Orbán János Dénes voltak.

Három estén át tartó nyári szezonavató kulturális ünnepséget szervezett a *Látó* szépirodalmi folyóirat és a marosvásárhelyi G. Café. A felolvasószínházi és irodalmi rendezvényekből összeálló programsorozat május 29-én kezdődött a József Attila

Kör szerzőinek estjével. Fellépett: Balázs Imre József, Kemény Lili, Sopotnik Zoltán és Várad Nagy Pál. Május 30-án a Havi Dráma 3. kiadásában Bryan Dykstra kortárs amerikai drámaíró darabját (*Ketten – The 2 of U*) Patkó Éva rendezésében Nagy István, Fodor Piroska és Bokor Andrea adta elő. Május 31-én *Jékely 100* címmel Kovács András Ferenc Jékely Zoltán-verseket olvasott fel. A sorozat házigazdája Szabó Róbert Csaba volt.

Június 5-7. között – a budapesti ünnepi könyvhéttel egy időben –, harmadik alkalommal szervezték meg a Kolozsvári Ünnepi Könyvhétet. A könyvhét középpontjában Dsida Jenő munkássága állt: a 75 éve elhunyt költőre több rendezvényvel is megemlékeztek. Az irodalombarát közönség találkozhatott Bodor Ádámval, Lackfi Jánossal és Király Lászlóval, valamint a *Várad* folyóirat szerkesztőivel, és meghallgathatta Kovács András Ferenc megzenésített verseit. A könyvbemutatók, író-olvasó találkozók, emlékkiállítások mellett számos zenei, szórakoztató program és gyermekműsor is várta az érdeklődőket.

MI

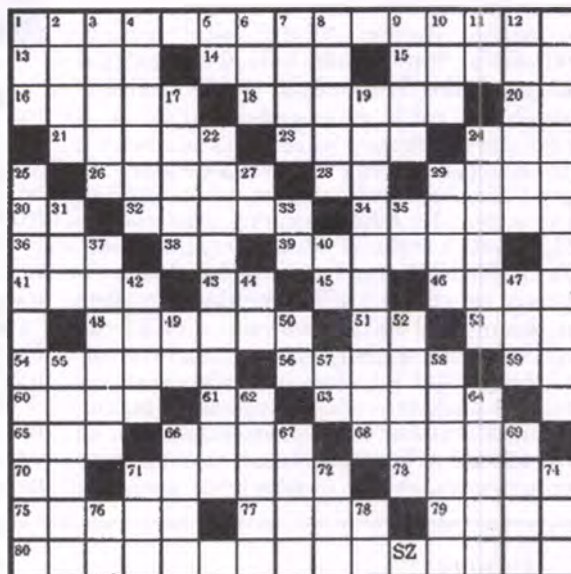
Írás és beszéd

VÍZSZINTES

1. *Latin mondás első része.* 13. Londoni gól! 14. Csordultig. 15. Sivatagi enyhely. 16. Injekciót adat. 18. Kapatos. 20. A tantál vegyjele. 21. Földre helyez. 23. Ugyanaz, latinul. 24. Kissé retkes! 26. Bolgár kolostoregyüttes jelzője. 28. Gazdasági épület. 29. Mikszáth hőse (Tamás). 30. Rangjelző előtag. 32. Doha a fővárosa. 34. Gyümölcsöt szárító. 36. Mely dolgok? 38. Pascal, röviden. 39. Megdőbbsent. 41. Idegen férfinév. 43. Puskát elsüt. 45. Kicsinyítő képző. 46. ... sas; ragadozó madár. 48. Anti. 51. Személyes névmás. 53. Latin istenség. 54. Emeletről a földszintre cipel. 56. Kék búzavirág. 59. Puha fém. 60. Mosópor márkája. 61. Csakhogy. 63. John Wayne Oscar-díjas filmje. 65. Az Avon szakasza! 66. Idegen Elek! 68. Nyilvánvaló, angolul. 70. A rénum vegyjele. 71. Lopva magához vesz. 73. Másodlagos jelentőségű azonosító. 75. Fa árnyékába telepedik. 77. ... vág; régi gyógymódot alkalmaz. 79. Francia folyó. 80. *Latin mondás második, befejező része.*

FÜGGŐLEGES

1. Magyar színésznő (Éva). 2. Rock and ...; zene és tánc. 3. Apa, németül. 4. A nyugati gótok királya volt. 5. Autonóm terület, röviden. 6. Tévémarika. 7. Kártyajáték. 8. Alul állónak nyújtó. 9. Fényképészeti nagyítás. 10. Eltérő, különböző. 11. A közelebbi. 12. Ablakot rögzít. 17. Szobor áll rajta. 19. Pinceajtót bezáró. 22. Vegyi folyamatot befolyásoló. 24. Ájulásszerű állapotba kerül. 25. Kevés szereplőjű színpadi mű. 27. Prima áru jelzése. 29. Ritka férfinév. 31. Nyílás (népies). 33. Orsó közepe! 35. Saját kézzel, röviden. 37. Ajtót szélesre nyitó. 40. Kiváltó tényező. 42. Falánk. 44. Társaságuk. 47. Lao-ce „izmusa”. 49. Biztató szócska. 50. Kaik belseje! 52. Szlovákiai város. 55. Abcú! 57. Éjfél. 58. Annak közelebe. 62. Hajlíthatatlan. 64. Orosz város. 66. Faszoros sötány. 67. Magtok, angolul. 69. A tea alkaloidja. 71. Középen leúzó! 72. Esetlen zseb! 74. A laurenrium és a jód vegyjele. 76. Gödröt mélyít. 78. Kettőnk közül nem én.

A *Helikon* 10. számában közölt *Fragonard* című rejtveny megfejtése: *A lopott csók, A mosónő.*

R. T.

Az oldalt gondozta NAGY MÁRIA

TÁMOGATÓINK:

Romániai Írók Szövetsége

Nemzeti Kulturális Alap

BETHLEN GÁBOR Alap

Proiect realizat cu sprijinul Primăriei și Consiliului local Cluj-Napoca.

Kiadványunkat Kolozsvár Polgármesteri Hivatala és Városi Tanácsa is támogatja.

Redacția *Helikon* susține și promovează municipiul la titlul de Capitală culturală europeană. Szerkesztőségünk támogatja a Városi Tanácsot az Európai Kulturális Főváros cím elnyerésében.

Kiadványunk a Román Kulturális Minisztérium támogatásával jelenik meg

Alapító főszerkesztő: SZILÁGYI ISTVÁN
Főszerkesztő: KARÁCSONYI ZSOLT

Főmunkatárs: KIRÁLY LÁSZLÓ
SIGMOND ISTVÁN
SZŐCS ISTVÁN

Szerkesztőség: DEMETER ZSUZSA: kritika
LÁSZLÓ NOÉMI: vers, műfordítás

MÓZES ATTILA: próza
PAPP ATTILA ZSOLT: társadalmi és művészeti kritikák
RÁKOSSY TIBOR: műszaki szerkesztő

Számlógépes törzslétes: NAGY MÁRIA; nyomtatja a Miskolczi Református Sajtóközpont

A szerkesztőség címe: 400024 Cluj-Napoca, str. Drăgălina 73-75. Postafiók 245. telefon: (004) 0264 431690. telefon/fax: (004) 0264 431 577. villámposta: kvarti.helikon@gmail.com

A *HELIKON* alapítványi támogatással jelenik meg – kiadja a ROMÁNIAI ÍRÓK SZÖVETSÉGE ISSN 1220-6288 Honlap: www.helikon.ro